

”MUA YRITETÄÄN PITÄÄ KII TÄS YHTEISKUNNAS”

Nuorten kokemuksia valvonnasta

Aino Sirkka

Tampereen yliopisto
Sosiaalityön
tutkinto-ohjelma
Pro gradu tutkielma
STYS3C 40op
Timo Toikko

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACTT

JOHDANTO	7
1. NUORI RIKOSOIKEUSJÄRJESTELMÄSSÄ	9
1.1 Rikosprosessin kulku	9
1.2 Lastensuojelu nuoren rikosprosessissa	10
2. NUORTEN RIKOKSET JA RANGAISTUKSET	11
2.1 Nuorten rikokset tilastoissa	11
2.2 Nuorisorangaistus	12
2.3 Ehdollinen vankeus ja valvonta	13
2.3.1 Valvontakäytännöt	16
2.3.2 Sosiaalinen tuki valvonnassa	18
3. NUORTEN RIKOSKÄYTTÄYTYMISTÄ SELITTÄVIÄ TEKIJÖITÄ	20
3.1 Perheen ja kasvuolojen vaikutus rikoskäyttämiseen	21
3.2 Nuoruuteen liittyviä riskitekijöitä	22
3.3 Päähteet nuorten rikoksissa	26
4. RIKOSKÄYTTÄYTYMISELTÄ SUOJAAVIA TEKIJÖITÄ	28
4.1 Sosiaalinen tuki	28
4.2 Sosiaalinen tuki tässä tutkielmassa	33
4.3 Muita suojaavia tekijöitä	35
5. TUTKIMUSMETODI	37
5.1 Fenomenologia	37
5.2 Aineiston analyysi	38
5.3 Aineiston analyysi tässä tutkielmassa	40
5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka	42
6. TUTKIMUSAINEISTO JA ANALYYSI	45
6.1 Valvontakäytännöt	45
6.2 Tiedollinen tuki	48
6.3 Aineellinen tuki ja palvelut	52
6.4 Emotionaalinen tuki	54
7. TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	59
8. POHDINTA	65

LÄHTEET

LIITE 1

Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Porin yksikkö

Sirkka, Aino: ”Mua yriteään pitää kiinni täs yhteiskunnas” Nuorten kokemuksia valvon-
nasta

Pro Gradu tutkielma 76s., 1 liite

Sosiaalityö

Ohjaaja: Timo Toikko

Maaliskuu 2016

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää, kokevatko ehdonalaisen vankeuden lisäksi valvontaan tuomitut nuoret valvonnan tukena vai lisärangaistuksena. Valvonnan tarkoituksena on ehkäistä uusi rikoksia ja tukea nuoren rikoksentekijän sosiaalista selviytymistä. Tutkielmani tavoitteena on tuoda esiin nuorten näkemyksiä siitä, saavatko he valvonnasta sitä tukea, jota sen olisi tarkoitus tarjota. Tutkielmassani tarkastelen valvontakäytäntöjä sekä valvonnasta saatavaa tiedollista, aineellista ja emotionaalista tukea nuorten omien kokemusten kautta.

Tutkielmani teoreettisena viitekehystenä on sosiaalisen tuen käsite. Tätä käsitettä olen käyttänyt tutkimusaineistoni analyysissä saadakseni mahdollisimman kattavan kuvan valvonnan sisällöstä. Analyysivaiheessa olen jaotellut sosiaalisen tuen tiedolliseen, aineelliseen ja emotionaaliseen tukeen. Lisäksi olen tarkastellut valvontakäytäntöjä, koska halusin selvittää sitä, kokevatko nuoret itse pääsevänsä osallisiksi valvontatyön suunnitteluun ja toteutukseen.

Tutkielmani aineiston olen koonnut haastattelemalla viittä valvonnassa olevaa nuorta. Haastateltavat valikoituivat Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden avustuksella nuorten oman kiinnostuksen mukaan. Valvonnassa olevilta nuorilta siis kysyttiin halukkuutta osallistua tutkimukseen. Kiinnostuneita ilmoittautui viisi. Haastattelut olen tehnyt teema-haastatteluin ja saamani aineiston olen analysoinut sisällön analyysi menetelmällä.

Tutkielmani tulosten mukaan nuoret rikoksentekijät kokevat saamansa tuen tarpeelliseksi ja itselleen oikein suunnatuksi. Nuoret kokevat sosiaalisen tuen merkityksen suureksi ja vastoin ennakko-odotustani nuoret eivät kokeneen valvonnan olevan heille rangaistus. Nuoret puhuivat omasta valvojastaan lämpimästi ja arvostavasti sekä kertoivat saavansa itse valvojaltaan arvostusta ja tukea. Osallisuuden kokemus työskentelyn suunnittelussa lisäsi nuorten sitoutumista työskentelyyn. Kun nuoret kokivat työskentelyn mielekkääksi, he pystyivät myös vastaanottamaan tarjottua sosiaalista tukea.

Tuen muodoista nuoret nostivat eniten esille emotionaalisen ja tiedollisen tuen merkitykset. Nuoret korostivat että heille oli tärkeää tulla ymmärretyksi ja hyväksytyksi, vaikka valvoja ei heidän tekojaan hyväksynytäkään. Tiedolliseen tukeen liittyvä asioiden selittäminen koettiin myös tärkeäksi. Tuomiot ja rangaistukset ovat usein nuorille vaikeaselkoinen, siksi on tärkeää, että ne selvitetään nuorelle heti valvonnan alkuvaiheessa.

Avainsanat: Nuorisorikollisuus, ehdollinen vankeus ja valvonta, sosiaalinen tuki

University of Tampere
School of Social Sciences and Humanities, Pori unit

Sirkka, Aino: "Mua yritetään pitää kiinni täs yhteiskunnas" Nuorten kokemuksia valvon-
nasta

Master's Thesis 76s, 1 appendix page

Social work

Supervisor: Timo Toikko

March 2016

Abstract

The purpose of my study is to find out whether young people condemned to both conditional imprisonment and surveillance, experience the surveillance as a support or do they feel it is an additional punishment. The purpose of the surveillance is to prevent new crimes, and support the social survival of the young offenders. The objective of my study is to bring up the views of the young people whether the surveillance gives them a support that it is supposed to offer. In my study I examine surveillance procedures and intellectual, material and emotional support gained from surveillance through the personal experiences of the young.

The concept of the social support serves as the theoretical framework of my study. I have used this concept to analyze the data to get a comprehensive picture of the contents of the surveillance. On the analysis phase I have divided a social support into the intellectual, material and emotional support. Because I wanted to find out if the young themselves feel that they are participating into planning and execution of the surveillance, I have examined surveillance procedures in its own chapter.

I have gathered the data by interviewing five young persons that are under surveillance. Persons who were interviewed were selected with the help of the employers from the Criminal Sanctions Agency and according to the young offenders own interest. Therefore the young, who were under the surveillance, were asked for their willingness to participate into the study. There were 5 who were interested. I have made the interviews by using theme interviews and analyzed the data by the method of contents analysis.

From the forms of the support, the young mostly brought up the importance of the emotional and intellectual support. The young emphasized how important it was for them to feel understood and accepted, even if the enforcer did not approve their actions. Explaining the issues relating to an intellectual support was also considered to be important. The sentences and punishments are often difficult to understand for the young, and therefore it is important that those are explained to the young at the early stage of the surveillance.

Based on the results of my study young offenders feel that the support they receive is needed and aimed correctly for them. The young feel that a meaning of a social support is high. And against my anticipations, the young did not feel a surveillance as a punishment. The young appreciated and spoke warmly about their surveillance enforcer and also

felt that they get appreciation and support from them. When feeling to be a part of planning of the work, increased the commitment to working for the young. When the young found working meaningful, they were acceptable for receiving the social support provided for them.

Key words: juvenile delinquency, conditional imprisonment and surveillance, social support

JOHDANTO

Tutkielmani aiheena ovat ehdolliseen vankeuteen ja sen lisäksi valvontaan tuomittujen nuorten kokemukset valvonnasta. Valvonnan tarkoituksena on ehkäistä uusia rikoksia ja tukea nuoren rikoksentekijän sosiaalista selviytymistä. Tässä tutkielmassa selvitän nuorten kokemuksia valvonnasta sosiaalisen tuen näkökulmasta. Haluan selvittää, kokevatko nuoret valvonnan heitä tukevana toimintana vai lisärangaistuksena.

Normien ja sääntöjen rikkomista voidaan pitää osana nuoruuden kapinointia. Moni nuori syyllistyy näpistykseen tai vahingontekoon, olematta silti rikoskierteessä. Tämä tutkielmani keskittyi niihin nuoriin, joille rikosten tekeminen oli muutakin kuin kertaluontoinen tapahtuma ja joilla oli vaikeuksia muussakin elämänhallinnassa.

Nuorten rikoskäyttäytymistä voidaan pitää merkittävänä pahoinvoinnin oireena. Kriminologiassa rikoskäyttäytymistä tarkastellaan kahdesta näkökulmasta, sosiologisesta ja legaalisesta. Sosiologinen rikos sisältää yhteiskuntaa haittaavia tai vaarantavia toimia, vaikka näitä ei olisi määriteltä rikokseksi. Legaali määrittely taas sitoo rikoksen vain lain rikkomiseen. (Ellonen 2008, 24.) Tässä tutkielmassa olen lähestynyt aihetta legaalista näkökulmasta, koska vain lain rikkomisesta voi saada tuomion oikeudessa.

Tutkielmassani haastattelin viittä valvontaan tuomittua nuorta rikoksentekijää, haastateltavat valikoituivat sattumanvaraisesti Rikosseuraamuslaitoksen avustuksella. Haastatteluja varten suunnittelin teemahaastattelurungon (LIITE 1) nuorisorikollisuutta ja sen ehkäisyä selvittäviin tutkimuksiin sekä sosiaalisen tuen käsitteeseen perustaen. Tutkielmassani esittelen näitä tutkimuksia ja nuorisorikollisuutta selittäviä teorioita. Lisäksi esittelen tutkimuksia, jotka selittävät sitä, millaiset tekijät voivat suojata nuorta joutumasta rikoskierteeseen.

Tutkielmani alussa esittelen aihealueeseen liittyviä keskeisiä käsitteitä melko laajasti. Tämän olen tehnyt siksi, että nuorten rangaistuskäytännöt ovat kokemukseni mukaan melko vieraita nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisillekin. Toivon, että ammattilaiset, jotka työskentelevät nuorten rikoksenteijöiden kanssa, voisivat saada tästä tutkielmasta tukea ja työkaluja omaan työhönsä.

Tutkimusaineistoni olen siis koonnut teemahaastatteluin ja niiden analyysin olen tehnyt sisällönanalyysin menetelmin. Tutkielmani perustuu fenomenologiseen tutkimusfilosofiaan, joka korostaa kokemuksiin ja havaintoihin perustuvaa tiedon tuottamista.

1. NUORI RIKOSOIKEUSJÄRJESTELMÄSSÄ

Nuorten rikollisuudesta puhuttaessa keskeisiä ikärajoja ovat 15, 18 ja 21 vuotta. Rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15 vuoden iässä. Tätä nuorempien rikokset käsitellään lastensuojelussa. Korvausvelvollisuuteen ei kuitenkaan ole alaikärajaa, vaan alle 15-vuotias on myös korvausvelvollinen aiheuttaessaan vahinkoa. Sosiaaliviranomaisen tulee pääsääntöisesti olla mukana alle 18 vuotiaiden esitutkinta- ja oikeuskäsittelyissä. Alaikäisen tekemä rikos voi antaa aiheen ryhtyä lastensuojelulain mukaisiin toimiin. Kaikkien lastensuojelulain toimien kriteerinä on aina lapsen etu. Lastensuojelun puuttuminen alaikäisen tekemiin rikoksiin perustuu siihen, että rikoksia tekemällä lapsi vaarantaa oman tulevaisuutensa. (Lappi-Seppälä & Kivivuori 2007, 183; Lappi-Seppälä 2006, 134–145.) Tässä tutkielmassa olen siis keskittynyt 15–20-vuotiaisiin nuoriin. Nuorin haastateltava oli 17-vuotias ja vanhin juuri täyttämässä 20 vuotta.

1.1 Rikosprosessin kulku

Rikosprosessi alkaa rikosilmoituksen tekemisestä. Sen voi tehdä kuka tahansa, jolla on tietoa tapahtuneesta rikoksesta. Rikosilmoituksen voi tehdä henkilökohtaisesti poliisiasemalla, puhelimitse, kirjeitse, suoraan rikoksen tapahtumapaikalla tai joissain tapauksissa sähköisesti internetissä. (Rikosseuraamuslaitos i.a.)

Tämän jälkeen poliisi tekee asiassa esitutkinnan johon kuuluu esim. asiaan liittyvien henkilöiden kuulustelua ja rikospaikka tutkintaa. Lastensuojeluviranomaisella myös mahdollisuus olla mukana esitutkinnassa silloin, kun alaikäistä kuulustellaan rikoksesta epäiltynä. Lastensuojeluviranomaisen tarkoitus esitutkinnassa on olla mukana turvaamassa nuoren oikea kohtelu kuulustelun aikana. Kun esitutkinta on valmis toimittaa poliisi esitutkintapöytäkirjat syyttäjälle syyteharkintaa varten. Syyttäjä päättää esitutkintapöytäkirjan perusteella syytteen nostamisesta. (Rikosseuraamuslaitos i.a.)

Oikeudessa tuomioistuin päättää onko syytetyn mahdollisesta syyllisyydestä. Jos henkilö todetaan syylliseksi, hänelle määrätään tuomio. Tuomarilla ja syyttäjällä on oikeuskäsittelyssä käytössään seuraamusselvitys, jossa otetaan kantaa muun muassa valvonnan tarpeellisuuteen (kts. luku 2.3). Lastensuojeluviranomaisella on mahdollisuus tulla kuulluksi oikeuskäsittelyssä. Rikosseuraamustyöntekijä, joka on laatinut mahdollisen seuraamusselvityksen, kutsutaan myös kuultavaksi oikeuskäsittelyyn. Oikeuskäsittelyssä on mahdollisuus tuoda esiin asioita, jotka saattaisivat vaikuttaa tuomioon. Käsitteilyssä voidaan esimerkiksi kertoa, mikäli nuoren elämäntilanne on muuttunut rikoksentekohetkestä merkittävästi. (Rikosseuraamuslaitos i.a.)

1.2 Lastensuojelu nuoren rikosprosessissa

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimus Helsingin nuorista rikoksen tekijöistä kertoo suurimman osan nuorista rikoksen uusijoista olevan jo valmiiksi lastensuojelun asiakkuudessa. Tutkimuksen mukaan lastensuojelutyö kohdentuu kriminaalipoliittisesti oikein. Lähes kaikkien rikoksentekijöiden tilanne arvioidaan lastensuojelussa ja intensiivisen työskentelyn piiriin pääsevät ne lapset, jotka tekevät paljon rikoksia ja toistuvasti. Tutkimuksen mukaan suurin riski rikoksen uusimiseen on väkivaltarikoksia tekevillä pojilla. (Savolainen, Hinkkanen & Pekkarinen 2007, 34.)

Lastensuojelua on luonnehdittu tehottomaksi, koska sillä ei katsota olevan riittävää pelotevaikutusta. Lastensuojelun tehtävänä on kuitenkin lapsen kasvuolojen tukeminen ja hoidon turvaaminen, ei rankaiseminen. Ajatus siitä, että lastensuojelulla tulisi olla rikosoikeudellisten rangaistusten tavoin ”yhdenvertaiset rangaistukset” on täysin lastensuojelun perusperiaatteiden vastainen. Lapsi tulee nähdä yksilönä ja seuraamuksissakin yksilöllisyys tulee ottaa huomioon. Lastensuojelun tarkoituksena ei ole toimia rangaistuslaitoksena, vaan tukijana joka ottaa aina ensisijaisesti huomioon lapsen edun. Tukeminen on tutkimusten mukaan rangaistuksia tehokkaampi keino rikoskäyttäytymisen vähentämiseen. (Harrikari 2006, 269.)

2. NUORTEN RIKOKSET JA RANGAISTUKSET

Tutkimusten mukaan nuorisorikollisuus muodostaa kehityksellisen jatkumon, jossa antisosiaalinen käyttäytyminen muodostaa jatkumon lapsuudesta aikuisuuteen. Antisosiaalinen käyttäytyminen on erilaista eri ikäkausina, lapsilla esimerkiksi eläinräökkäystä, varhaisnuorella näpsytyksiä, murrosikäisellä varkauksia aikuisiässä ryöstöjä ja perheväkivaltaa. (Elonheimo 2010, 22.)

Nuorisorikollisuus myös kasautuu, eli pieni osa väestöstä tekee suurimman osan rikoksista. Näille tekijöille ominaista on aikainen rikosten aloittamisikä ja pitkä sekä aktiivinen rikosura. Nuorisorikollisuus on erityisen monimuotoista, kun taas aikuisilla rikoskäyttäytyminen on paljolti samantyyppisiin rikoksiin syylistymistä. Nuorilla myös rikosten motiivit ovat monimuotoisempia kuin aikuisilla, joilla motiivina korostuu materiaalinen hyöty. Nuorisorikollisuus on usein ryhmäkäyttäytymistä. (Emt., 23.)

2.1 Nuorten rikokset tilastoissa

Nuorten rikoksissa sovelletaan samaa rangaistusjärjestelmää kuin aikuistenkin rikoksissa, joskin lievempänä. Lisäksi nuori on mahdollista tuomita nuorisorangaistukseen. Nuorten ikäryhmien osuus rikoksiin syyllisiksi epäillyistä on vaihdellut 20% ja 26% välillä ajalla 2004-2014. Alaikäisten osuus on vaihdellut 10 prosentin molemmin puolin. Vuonna 2014 alle 15-vuotiaat tekivät 3 prosenttia ja 15–17-vuotiaat 7 prosenttia rikoslakirikoksista. Vastavasti 20-vuotiaiden osuus on kasvanut. Aikuiset siis tekevät valtaosan rikoksista, vaikka nuoruus on ikäryhmien kokoon suhteutettuna aktiivisinta rikoksentekoa. Nuorten tekemät rikokset ovat yleisimmin alkoholirikkomuksia ja vahingontekoja. Vuonna 2014 nuoret tekivät alle 9 prosenttia kaikista pahoinpitelyrikoksista. (Salmi, Suonpää & Virtanen 2015, 198.)

Alle 15-vuotiaiden poliisin tilastoissa näkyvät varkaus-, vahingonteko ja väkivaltarikokset lisääntyivät jokin verran 2000-luvun aikana. Aivan viimeisinä

vuosina tämän ikäryhmän varkaus- ja vahingontekorikollisuus vähentyivät kuitenkin jonkin verran. Myös 15–17-vuotiaiden nuorten poliisin tilastoima varastaminen on vähentynyt selvästi edellisen 20 vuoden aikana, kun taas samoissa ikäryhmissä poliisin tietoon tulleet vahingonteot lisääntyvät 2000-luvun alkupuolella, mutta vähentyivät selvästi taas viimeisten vuosien aikana. Alle 18-vuotiaiden tekemien rikosten osuus on keskimäärin kymmenen prosentin luokkaa, vaihdellen vuosittain jonkin verran. (Emt., 225.)

Vanhempien tuki ja kontrolli ovat suuresti yhteydessä nuorten rikoskäyttäytymiseen. Niiden nuorten kohdalla, joiden vanhempien kontrolli on vähäistä, on merkittävästi enemmän rikollista käyttäytymistä. Mitä enemmän nuori koee saavansa vanhemmiltaan tukea, sitä vähemmän he tekevät rikoksia. Vanhempien verkostoitumisella on todettu myös olevan merkitystä nuorten rikoskäyttäytymiseen. Kun vanhemmat tuntevat nuoren ystäväpiirin ja ystävien vanhemmat, on nuorten kontrollointi helpompaa. (Kivivuori 2005, 83–84.) Tämän perusteella voidaan sanoa, että vanhemmilla on suuri rooli myös nuoren sosiaalisessa tukemisessa.

Sakko on käräjäoikeuden langettamista tuomioista lievin. Sakon voi määrätä myös poliisi rangaistusmääräyksenä, jonka syyttäjä vahvistaa. Mikäli sakkoa ei makseta edes ulosoton kautta, voi käräjäoikeus muuttaa sen vankeudeksi. Tuolloin yksi vankeuspäivä vastaa kolmea päiväsakkoa. Päiväsakon määrään vaikuttavat tuomitun tulot, jotka lasketaan nettotuloista. Alimmillaan yksi päiväsakko on 6 euroa. (Oikeus 2014.)

2.2 Nuorisorangaistus

Nuorisorangaistus voidaan tuomita 15–17 -vuotiaana rikokseen syyllistyneelle nuorelle. Ankaruudeltaan nuorisorangaistus voidaan rinnastaa ehdolliseen vankeuteen. Sillä pyritään edistämään nuoren sosiaalista selviytymistä sekä ehkäisemään uusinta rikollisuutta. Nuorisorangaistusta voidaan tuomita neljästä kuukaudesta vuoteen. Nuorisorangaistuksen toimeenpanee Rikosseuraamuslaitos ja se koostuu valvonnasta, työelämään ja työhön perehtymisestä,

sosiaalista toimintakykyä arvioivista ja edistävistä tehtävistä. Nuoren valvojana toimii Rikosseuraamuslaitoksen virkamies. Jos syyttäjä harkitsee nuorisorangaistusta hän pyytää Rikosseuraamuslaitosta laatimaan nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelman yhdessä nuoren, hänen huoltajansa ja sosiaaliviranomaisten kanssa. Rikosseuraamuslaitos arvioi, onko nuori soveltuva nuorisorangaistukseen. Päätöksen nuorisorangaistukseen tuomitsemisesta tekee tuomioistuin. (Marttunen & Keisala 2007 11–12; Rikosseuraamuslaitos i.a.)

Nuorisorangaistuksen käyttö on kuitenkin toistaiseksi ollut vähäistä. Tänä vuonna nuorisorangaistuksen käyttö on kuitenkin jonkin verran virkistynyt, ja lakimuutosten uskotaan lisäävän myös nuorisorangaistukseen tuomitsemista. Nuorisorangaistus on kaikessa kattavuudessaan parempi vaihtoehto kuin ehdoton vankeus. Nuorisorangaistus rinnastuu ankaruudessaan ehdolliseen vankeuteen, mutta on tiiviimpi ja nuoren selviytymistä paremmin tukeva. (Marttunen & Keisala 2007, 4.)

2.3 Ehdollinen vankeus ja valvonta

Ehdollinen vankeus on sakon jälkeen yleisin nuorten saama tuomio. Noin viidennes nuorten tuomioista on ehdollisia vankeusrangaistuksia. Nuoren tuomitseminen ehdottomaan vankeusrangaistukseen on verrattain harvinaista, vuosittain 1-2 prosentin luokkaa. Alle 18-vuotiasta ei saa tuomita ehdottomaan vankeuteen ilman erityisen painavia syitä. (Harrikari 2010, 26.)

Tuomioistuin voi tuomita nuoren valvontaan ehdollisen vankeuden lisäksi. Valvonnalla pyritään tukemaan nuoren sosiaalista selviytymistä sekä ehkäisemään uusia rikoksia. Valvonta-aika on aina yksi vuosi ja kolme kuukautta. Valvonnan tarpeellisuuteen otetaan kantaa seuraamusselvityksessä. Seuraamusselvityksellä on merkittävä rooli nuoren rangaistusta harkittaessa ja näin ollen nuoren tulevaisuuden kannalta.

Seuraamusselvitys on oikeudenkäyntiä varten laadittava kirjallinen lausunto nuoren sen hetkisestä elämäntilanteesta. Syyttäjä pyytää seuraamusselvitystä kaikista alle 21-vuotiaista nuorista rikoksesta epäillyistä, mikäli rikoksesta on mahdollista tuomita sakkoa ankarampi rangaistus. Esitutkinta ja alustava syyteharkinta on siis tehtävä nuoren kohdalla nopeasti. Tämän katsotaan olevan nuoren edun mukaista, koska nuoren elämäntilanteet saattavat muuttua nopeasti. Seuraamusselvityksen laatii rikosseuraamuslaitoksen virkamies. Hänellä on kuitenkin oikeus pyytää nuoren tietoja mm. lastensuojelusta. (HE 229/2009.)

Seuraamusselvityksessä otetaan huomioon myös sosiaalisen tuen näkökulma nuoren elämäntilanteessa. Selvitykseen kirjataan myös nuoren jo mahdollisesti saamat palvelut. Seuraamusselvityksessä voidaan suositella nuoren tuomitsemista ehdollisen vankeuden lisäksi valvontaan, jos hänen katsotaan hyötyvän sen tyypisistä työskentelystä. Haastatteluissa seuraamusselvityksen osuutta valvontatyöskentelyyn ei selvitetty.

Seuraamusselvityksessä otetaan kantaa myös siihen, että mikäli nuori tuomitaan ehdolliseen vankeuteen, tarvitseeko nuori valvontaa sosiaalisen selviytymisensä tueksi. Seuraamusselvityksessä tulee esille myös nuoren mahdollisesti saama ulkopuolinen tuki, kuten lastensuojelun tukitoimet tai mielenterveyspalvelut. Ehdollisesta vankeusrangaistuksesta jää merkintä rikosrekisteriin. Tämä saattaa hankaloittaa nuoren hakeutumista joihinkin koulutuksiin ja ammatteihin. Seuraamusselvityksellä voi siis olla merkittäväkin vaikutus nuoren tulevaisuuteen. (HE 229/2009.)

Seuraamusselvitykseen liitetään myös suunnitelma valvonnan suorittamisesta. Tuossa suunnitelmassa otetaan kantaa siihen, millaisia tuen muotoja nuori mahdollisesti tarvitsee ja millaisia ohjelmia nuoren kanssa tullaan käymään läpi. Sosiaalisen tuen näkökulma nousee siis vahvasti esiin seuraamusselvityksessä.

Valvonnalla pyritään tukemaan nuorten sosiaalista selviytymistä sekä ehkäisemään syrjäytymistä. Kriminologiassa syrjäytyminen nähdään lisäksi niin,

että syrjäytyessä siteet sosiaalista kontrollia edustaviin instituutioihin ovat heikkenevät tai jopa katkeavat. Kriminologiassa syrjäytymiskäsite nähdään laajempänä kuin perinteisesti köyhyyteen liittyvänä käsitteenä. Kriminologiassa on havaittu, että rikollisuutta vähentämällä voidaan vähentää syrjäytymistä ja syrjäytymistä vähentämällä taas voidaan vähentää rikollisuutta. (Kivivuori 2009, 3.)

Yksi sosiaalinen ongelma nuoren elämässä ei merkitse syrjäytymistä. On kuitenkin todettu, että yksi ongelma voi kerätä ympärilleen muita ongelmia, jolloin tilanne on jo vakavampi. Nuoren oireilu saattaa ilmetä esimerkiksi koulukiusaamisena, levottomana käytöksenä koulussa, runsaana päihteiden käytönä, väkivaltaisuutena, sosiaalisena sopeutumattomuutena tai rikollisena käyttäytymisenä. (Linnankangas & Suikkanen 2004, 27–29.)

Peruskoulun jälkeinen vaihe, yksi niin sanottu nivelvaihe, on nuoren elämässä usein käännekohta. Nuoren on valittava itselleen ammatti, mikäli hän ei valitse lukioon menoa. Tämä valinta on haastava eikä onnistu kaikilta nuorilta. Mikäli nuori jää ilman koulutuspaikkaa on hän suuressa vaarassa syrjäytyä. (Linnankangas & Suikkanen 2004, 27–29.) Matala koulutustaso näyttäisi olevan yhteydessä nuoren rikoskäyttäytymiseen. Pelkän peruskoulun suorittaneilla nuorilla aikuisilla on huomattavasti muita useammin merkintöjä rikosrekisterissä. Koulunkäynnistä syrjäytymistä voidaan pitää alkuna laajemmalle syrjäytymiskehitykselle. (Ahonen ym. 2013.)

Nuorten syrjäytymisen syinä voidaan pitää perheiden yleistä epävarmuutta. Tämä tarkoittaa jatkuvaa muutostilaa, toimeentulon epävarmuutta ja muita sosiaalisia ongelmia. Työelämän jatkuvasti lisääntyvät vaatimukset vievät voimia aikuisilta, mikä näkyy luonnollisesti myös lapsissa. Heikentynyt vanhemmuus, aikuisen puute, uusperheiden sekavuus, työttömyys ja myös työnarkomania ovat piirteitä, jotka eri asiantuntijoiden mukaan tuottavat turvattomuutta lasten ja nuorten elämään. Lisäksi kuntien peruspalvelujen heikentyminen, kuten luokkakokojen kasvaminen, terveysneuvonnan ja nuorisotyön supistaminen vähentävät ongelmiin ajautuneiden perheiden ja nuorten mahdollisuuksia saada tukea. (Linnankangas & Suikkanen 2004, 27–29.)

Nuoren näkeminen syrjäytyneen tuntuu lohduttomalta siksi, että syrjäytyminen viittaa kaikkein huono-osaisimpaan joukkoon. Pohjimmiltaan syrjäytymisessä näyttäisi olevan kyse laajemmasta elämänhallinnan puutteesta. Nuoren elämä on vasta niin aluillaan, ettei sitä haluta nähdä syrjäytyneenä. On kuitenkin selvää, että jo syrjäytymisuhan alla elävä nuori on alttiimpi tekemään rikoksia ja rikoskäyttäytyminen on yksi syrjäytymisen vakiintuneista mittareista. Syrjäytyminen on käsitteenä laaja, eikä sille ole yksiselitteistä määritelmää tutkimuksissa eikä arkielämässä. Syrjäytyminen käsitteenä on ongelmallinen myös siksi, että sillä on sanana leimaava luonne. (Linnankangas & Suikkanen 2004, 27–29.)

2.3.1 Valvontakäytännöt

Valvojana voi toimia rikosseuraamuslaitoksen työntekijä tai ns. apuvalvoja. Hyvä valvontasuhte perustuu luottamuksellisuuteen ja avoimuuteen nuoren ja valvojan välillä. Valvojan tärkeimpiä tehtäviä ovat nuoren motivoiminen rikoksettomaan elämään, nuoren tukeminen sekä huolehtiminen siitä, että nuori suorittaa rangaistuksensa määräysten mukaisesti. Valvontatapaamisissa voidaan käsitellä sekä nuoren rikoksiin liittyviä, että muita nuoren elämäntilanteeseen liittyviä kysymyksiä. Valvontatapaamisille on tultava selvänä. Mahdollista päihtymystilaa voidaan tarpeen tullen tarkistaa puhalluttamalla tai virtsa- tai sylkitestillä. Valvontaan liittyvistä rikkomuksista voi seurata valvonta-ajan pidentäminen. (Rikosseuraamuslaitos i.a; Harrikari 2010, 28–29.)

Valvontatapaamisia tulisi pitää vähintään kaksi viikossa valvonnan ensimmäisen kolmen kuukauden aikana. Tämän jälkeen tapaamisia voidaan harventaa yhteen kertaan kuukaudessa. Tapaaminen voidaan esimerkiksi sairauden tai muun esteen vuoksi poikkeuksellisesti korvata muulla yhteydenpidolla, kuten puhelulla. Valvontatapaamiset tulee olla huolellisesti valmisteltuja ja tapaamisilla tulee olla selkeä rakenna ja mielekäs sisältö, joka palvelee valvonnan tavoitteita. (Väkiparta & Marttunen 2009, 33.)

Valvontatapaamiset voivat olla yksilötapaamisia, perhetapaamisia, asiakasryhmätapaamisia tai esimerkiksi viranomaiskokouksia. Yksilötapaamisiin osallistuu valvoja ja valvottava. Tapaamisilla voidaan keskustella esimerkiksi työssäkäynnistä, työnhausta, opiskelusta, perhesuhteista, raha-asioista tai päihteiden käytöstä. Perhetapaamisissa voi olla mukana valvottavan läheisiä ja niissä voidaan käsitellä valvontaa kokonaisuutena, perheen suhtautumista valvontaan tai pohtia yhdessä valvottavan läheisten kanssa, miten nämä voisivat olla tukena nuoren elämän mahdollisissa ongelmakohtissa. Asiakasryhmätapaamisissa voidaan käydä läpi erilaisia aiemmin sovittuja ohjelmia, kuten suuttumuksen hallinta- tai viisi keskustelua muutoksesta- ohjelmia. Viranomaistapaamisiin voi osallistua valvojan ja valvottavan lisäksi esimerkiksi sosiaaliviranomaisia, poliisi tai oikeusavustaja. (Väkiparta & Marttunen 2009, 34; Marttunen & Keisala 2007, 6-15.)

Valvonnan alkaessa tehdään arvio valvottavan sen hetkisestä elämäntilanteesta. Arviossa punnitaan riskejä, tarpeita ja voimavaroja, joilla katsotaan olevan vaikutusta valvonnan suorittamisessa. Tämän arvion perusteella nuoren kanssa laaditaan yksilöllinen valvontasuunnitelma, jossa määritellään valvonta-ajan tavoitteet ja keinot, joilla tavoitteisiin pyritään. Valvontakäynteillä käsitellään suunnitelmassa ennalta sovittuja teemoja erilaisten keskusteluiden ja tehtävien avulla. Valvonta-aikana on myös mahdollista osallistua erilaisiin ryhmiin, esimerkiksi suuttumuksen hallintaryhmään tai päihderyhmiin. Valvontaan voi sisältyä myös yhteistyötä sekä valvottavan läheisten että eri viranomaisten, kuten sosiaalitoimen tai poliisin kanssa. (Rikosseuraamus i.a; Väkiparta & Marttunen, 2009, 33–34.)

2.3.2 Sosiaalinen tuki valvonnassa

Jo ennen valvontaan määräämistä on seuraamusselvityksessä otettu kantaa siihen, millaisia ohjelmia nuorten kanssa olisi hyvä käydä läpi. Tässä arvioinnissa sosiaalisen tuen eri osa-alueet nousevat vahvasti esiin. Rikosseuraamustyössä erilaisia ohjelmia on käytössä useita, mutta jokaiselle valvonta-ajan

suunnitelma tehdään yksilöllisesti nuoren tarpeita kuunnellen ja tilannetta arvioiden.

Valvonnan alkaessa valvojan tulee perehtyä tarkasti valvottavansa elämänhistoriaan, tehtyihin rikoksiin ja niiden vaikuttimiin sekä valvottavan persoonaan ja elämän olosuhteisiin. Näiden tietojen perusteella valvojan tulee arvioida, millaisella valvonnan sisällöllä voidaan parhaiten edistää valvottavan sosiaalista selviytymistä ja ehkäistä uusintarikollisuutta. Tämän arvioinnin perusteella valvoja suunnittelee valvontatapaamiset ja niiden sisällön. Valvonnan alussa valvoja tulee tehdä yhdessä valvottavan kanssa tilannearvio joka tehdään uudelleen valvonnan päättyessä. (Väkiparta & Marttunen 2009, 35.)

Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden lisäksi valvojina voi toimia myös yksityisvalvojia. Yksityisvalvojat hoitavat Rikosseuraamuslaitoksen ohjauksessa osan ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonnoista. Mikäli nuori on asiakkuudessa lastensuojelussa, on mahdollista että valvojana toimii hänen oma sosiaalityöntekijänsä. Valvontatyö on sosiaalityön tavoin tukemis- ja auttamistyötä joka perustuu paljolti valvojan ja valvottavan keskinäiseen vuorovaikutukseen. Sosiaalityölle ominainen työote on valvontatyölle tunnusomaista ja siinä käytetään useita sosiaalityön menetelmiä arvioitaessa valvottavan elämäntilannetta ja suunniteltaessa toimenpiteitä. (Rikosseuraamus i.a; Harrikari 2010, 34.)

Valvontatyöhön liittyvää uusintarikollisuuden ehkäisyä voidaan tarkastella neljän keskeisen työskentelyperiaatteen, eli riski-, tarve-, vastaavuus ja integriteettiperiaatteen kautta. Nämä yhdessä muodostavat kompleksin, jossa valvottavalla, valvojalla, työmenetelmillä ja –sisällöillä pyritään vaikuttamaan valvottavan rikosalttiuteen. Riskiperiaatteen perusteella valvonnan intensiteetti tulee mitoittaa valvottavan rikosalttiuden mukaan. Mitä suurempi uusintariski valvottavalla arvioidaan olevan, sitä tiiviimpää valvonnan tulisi olla. Matalan uusintariskin omaavilla valvottavilla tiivis valvonta saattaa vaikuttaa jopa rikollisuutta edistävänä tekijänä. (Harrikari 2010, 34.)

Tarveperiaatteen perusteella valvontatyö tulisi kohdistaa juuri niihin seikkoihin, jotka lisäävät uusintarikollisuuden riskiä. Näitä seikkoja ovat esimerkiksi päihteiden ongelmakäyttö, rikollinen seura, epäsosiaalinen persoonallisuus ja puutteelliset ongelmanratkaisutaidot. (Harrikari 2010, 34.) Riskiperiaatteen mukainen valvontatyö on sosiaalityölle ominaista muutokseen pyrkivää työkentelyä, jota valvontatyö myös aina on.

Tarve- ja riskiperiaatteita täydentävät vastaavuus- ja integriteettiperiaatteet. Molemmat periaatteet näyttäytyvät valvontatyön suunnittelussa. Tarveperiaatteen mukaan valvontatyön tulisi keskittyä valvottavan kognitiivisten ominaisuuksien muuttamiseen rikollisuuden vähentämiseksi. Integriteettiperiaate taas painottaa sitä, että valvontatyötä tulisi tehdä tarkasti ohjekirjojen mukaisesti. (Harrikari 2010, 35.)

3. NUORTEN RIKOSKÄYTTÄYTYMISTÄ SELITTÄVIÄ TEKIJÖITÄ

Pohdittaessa sosiaalisen tuen merkitystä valvonnassa ja sen kautta rikollisuuden ehkäisyssä, on ensin tarkasteltava nuorisoriikollisuuden syitä ja taustoja. Rikollisuuden syitä pohdittaessa tulee ottaa huomioon sekä yksilö- että yhteiskuntatasoiset tekijät sekä näiden vuorovaikutus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkijat, Janne Kivivuori ja Päivi Honkatukia (2006) kokoa- masta tutkimuskokoelmasta käy ilmi, että jo sikiöajalla on vaikutusta rikolli- suuden kehitykseen. On myös todettu, että antisosiaalisen käyttäytymisen olevan periytyvä ominaisuus. Se voi olla hyvin erilaista ja ilmenemismuodot muuttuvat luonnollisesti iän myötä. Päiväkoti-iässä puhutaan tottelematto- muudesta, teini-iässä tähän liittyy usein varastelua ja ilkivaltaa. Aikuisen an- tisosiaalinen käytös tarkoittaa usein perheväkivaltaa, päihteiden väärinkäyt- töä, tai muita rikoksia. (Jokela 2006, 104.)

Muncie (1999) on listannut tekijöitä, joita kriminologisten tutkimusten mu- kaan pidetään merkittävinä nuorten rikoskäyttäytymisessä:

- rikokset jotka keskittyvät 15–25-vuotiaille naimattomille miehille, jotka asuvat suurissa kaupungeissa
- nuoret, jotka eivät ole sitoutuneet kouluun tekevät enemmän rikoksia
- nuoret joilla on korkea koulutus tai korkeat ammatilliset tavoitteet tekevät vähemmän rikoksia
- nuoret, jotka pärjäävät koulussa heikosti, tekevät enemmän rikoksia
- nuoret, jotka ovat sitoutuneet perheeseensä ja vanhempiinsa, tekevät vä- hemmän rikoksia, ja
- nuoret, joiden ystäväpiirissä on rikollisia, tekevät enemmän rikoksia

Nuorten rikollisuus ei ole ainoastaan käyttäytymisen ongelma. Se tarkoittaa myös leimaantumista sellaiseksi osaksi väestöä, joka katsoo oikeudekseen olla välittämättä yhteisistä laeista, sosiaalisista ja moraalisisista säännöistä. (Muncie 1999, 113.) Muncien ajatukset tekijöistä nuorisoriikollisuuden takana ovat paljolti samoja kuin aiemmassa kappaleessa Raunion ajatukset syrjäyty-

misestä. Molemmat näkevät esimerkiksi koulutuksen ja vertaisryhmien käyttäytymisen vaikuttavan nuoren toimintamalliin. Nuoren sosiaalinen tukeminen heti mahdollisten ongelmien tullessa esiin, olisi ensiarvoisen tärkeää, jotta rikoskäyttäytyminen vähenisi ja syrjäytymisuhka pienenesi.

3.1 Perheen ja kasvuolojen vaikutus rikoskäyttäytymiseen

Tutkimusten mukaan antisosiaalisen käytöksen periytyminen riippuu siitä, minkä tyyppisestä käytöksestä on kyse. Tämän tyyppinen käytös jaetaan usein kahteen tyyppiin. Aggressiiviseen tyyppiin liittyy toisiin ihmisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja ei-aggressiiviseen antisosiaalisuuteen taas lähinnä normirikkomuksia. Aggressiivisen antisosiaalisuuden on todettu olevan periytyvämpää kuin ei-aggressiivisen muodon. (Jokela 2006, 104.)

Nuorisorikollisuuden näkökulmasta antisosiaalisuus liittyy vahvasti ikään. Aikuisuudessa tai lapsuudessa normirikkomuksia tehdään yleensä melko vähän. Nuoruusiässä kiellettyihin tekoihin syyllistyy kuitenkin niin moni, että normirikkomusten voidaan katsoa kuuluvan nuoren elämään ja poikkeavampi on sellainen nuori, joka ei tee kiellettyjä mitään tekoja. Nuorena rikoksiin syyllistyy usein sellaisetkin nuoret, joilla ei ole lapsuudessa ollut antisosiaalista käyttäytymistä. Normirikkomuksiin syyllistyvät henkilöt voidaankin tämän perusteella jakaa kahteen ryhmään antisosiaalisen käyttäytymisen jatkuvuuden perusteella. Ensimmäisen ryhmän muodostavat ne, joilla antisosiaalisuutta ilmenee jo lapsuudessa ja se jatkuu läpi nuoruuden, aikuisikään saakka eri muodoissa. Tähän ryhmään on arvioitu kuuluvan noin viisi prosenttia väestöstä ja heillä antisosiaalisuus ilmenee useilla elämän aloilla. Toiseen ryhmään taas kuuluvat ne nuoret, jotka syyllistyvä rikoksiin vain nuoruudessaan. Tähän ryhmään näyttäisi kuuluvan jopa enemmistö teini-ikäisistä. (Jokela 2006, 106–107.)

Henrik Elonheimon (2010) pitkittäistutkimuksessa selvitettiin 2946 pojan syyllistymistä rikoksiin 16–20-vuotiaana. Elonheimon tutkimukseen osallistuneista nuorista 15 prosenttia oli satunnaisia rikoksentekijöitä, uusijoita neljä

prosenttia ja moninkertaisia uusijoita neljä prosenttia. Moninkertaiset uusijat tekivät 72 prosenttia kaikista rikoksista. (Elonheimo 2010, 4.)

Nuorisorikollisuutta ennustavia tekijöitä ovat siis rikkinäinen perhe, vanhempien alhainen koulutustaso, käytösongelmat lapsena ja lapsen hyperaktiivisuus. Riskitekijöille tyypillistä on se, että ne ennustavat useampaa nuorisorikollisuuden lajia yhtä aikaa. Huomioitavaa on kuitenkin se, että ennusmerkeistä ”Rikkinainen perherakenne” näyttää ennustavan itsenäisesti kaikkia rikostyyppejä. Lisäksi huomioitavaa on se, että lapsen muihin lapsiin kohdistama kiusaamisen on todettu olevan yhteydessä vain väkivaltarikollisuuteen. Huumerikollisuudella taas on todettu olevan vähiten ennusmerkkejä. (Elonheimo 2010, 49.)

3.2 Nuoruuteen liittyviä riskitekijöitä

Edellä on kerrottu perimän ja kasvuolojen vaikutuksista nuoren rikoskäyttäytymiseen. Tässä kappaleessa tarkastellaan lyhyesti nuoruuteen liittyviä sosiologisia selityksiä nuoren rikoskierteeseen. Nämä eri teoriat eivät ole vaihtoehtoja toisilleen, vaan enemmänkin toisiaan täydentäviä. Janne Kivivuori on kuvannut tutkimuksissaan yhdeksää klassista sosiologista selitystä rikoskäyttäytymiselle, joista tarkemmin esittelen neljää keskeisintä, jotka selittävät erityisesti nuorisorikollisuutta. (Kivivuori 2006, 162–175.)

Paineteoriaa pidetään klassisimpana rikollisuutta selittävänä teoriana. Suomessa sitä voidaan pitää rikollisuuden ehkäisyä ohjaavana yhteiskuntateoriana, koska eriarvoisuus ja köyhyys ovat selkeitä rikosalttiuden vaihtelun syitä. Paineteorian mukaan rikollisuutta syntyy, koska ihmiset sosiaalistetaan vaurauden tavoittelemiseen, mutta sosiaalinen rakenne mahdollistaa vaurauden saavuttamisen vain harvoille. Kulttuurisista syistä varallisuutta pidetään tavoiteltavana, mutta nuorten vaikea työllistyminen ja epävarmat tulevaisuuden näkymät yhdistettynä kulutusyhteiskuntaan, aiheuttavat painetta, joka purkautuu sekä rikollisuutena että muuna levottomuutena. (Kivivuori 2008, 176–177.)

Vaikka taloudellista turhautumista pidetäänkin paineteoriassa suurimpana turhautumisen aiheuttajana, nähdään siinä ihminen kuitenkin kokonaisuutena, kokemuksineen ja tuntemuksineen. Rikosalttiutta voi siis lisätä myös muu kuin taloudellinen paine. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että esimerkiksi nuori, jolla on puutteelliset kognitiiviset taidot, voi turhautua ja purkaa turhautumistaan aggressiivisesti. (Emt., 177.)

Kontrolliteorian mukaan kaikilla ihmisillä on motivaatio rikkoa normeja, mutta sosiaalinen kontrolli ja sidokset muihin ihmisiin ja laillisiin instituutioihin estävät heitä tekemästä rikoksia. Rikoksia syntyy, kun yksilö irtautuu yhteisön sosiaalisista sidoksista (syrjäytyminen). (Kivivuori 2006, 162–175.)

Kontrolliteorian mukaan ihmisellä on luonnostaan taipumus tyydyttää omia tarpeitaan kaikin, myös rikollisin keinoin, mikäli lailliset keinot eivät tähän riitä. Rikoskäyttäytymisen eroja yksilöiden välillä selittää se, estääkö siihen kohdistuva sosiaalinen kontrolli rikosten teon. Kärjistäen tämä tarkoittaa sitä, että kaikki ovat yhtä pahoja, mutta toisia sosiaaliset siteet estävät pahuuden toteuttamisen tekoina. Sosiaalisen kontrollin teorian mukaan esimerkiksi nuoren muuttaminen toisella paikkakunnalle katkaisee sosiaalisia siteitä ja näin altistaa rikoksille. (Kivivuori 2008, 199; Laine 2008, 224.) Toiselle paikkakunnalle muuttaminen saattaa kuitenkin kertoa esim. perheen hajoamisesta tai vanhempien työttömyydestä, jotka myös lisäävät rikosalttiutta. Tässäkin on siis huomioitava, että nuorisorikollisuus on usein monen eri tekijän summa.

Nuorisorikollisuuteen yhdistetään myös oppimisteoria. John Mucie avaa kirjassaan *Youth and Crime* sosiologi Sutherlandin kehittämää teoriaa siitä, miten rikollisuus on opittua. Hänen mukaansa rikosten tekeminen ei johdu persoonasta, eikä suoraan ympäristöstä, vaan se on opitaan kuten muukin toiminta. Oppimiseen vaikuttaa eniten oman vertaisryhmän toiminta. Teoria ei selitä sitä, miksi kaikki eivät kuitenkaan ota rikollista oppia itselleen. (Muncie 1999, 104.) Rikollinen käyttäytyminen on opittua, esimerkiksi palkintojen tai matkimisen kautta (Kivivuori 2006, 162–175). Oppimisteorian perusajatus

on, että riippumatta yksilön ominaisuuksista, ryhmän paine voi saada tekemään rikoksia. Rikoskäyttäytymisessä opitaan ensinnäkin rikosten tekemisen tekniikkaa, toisekseen rikollisuudelle suotuisat määritelmät, kun motiivit, asenteet ja vaikuttimet. (Kivivuori 2008, 220; Kivivuori 2006, 162–175.)

Nykytutkimus on osoittanut myös sen, että rikosviihde yllyttää nuoria rikoksiin. On todettu, että mitä enemmän nuori seuraa rikosuutisia, sitä enemmän hän tekee itse rikoksia, ja yhteyden on todettu olevan voimakas. Tähän yhteyteen on useampia syitä. Ensinnäkin, kiinnostavuusvaikutus. Mikäli nuori on kiinnostunut rikollisuudesta, seuraa hän myös aiheeseen liittyvää uutisointia. Toisaalta, rikoksista kertovat tv-ohjelmat voivat myös opettaa nuorille rikoksen tekemisen tekniikoita. Näiden lisäksi rikosuutisointi saattaa kannustaa nuoria maineen tavoitteluun rikollisilla teoilla. (Emt., 247.)

Leimaamisteoriaa ovat kehittäneet erityisesti amerikkalaiset kriminologit Edwin Lemert ja Howard Becker 1950- ja 1960-luvuilla. Teoria käsittelee sitä, miten sosiaaliset reaktiot vaikuttavat rikoskäyttäytymiseen. Sosiaalisia reaktioita ovat esimerkiksi muiden ihmisten paheksunta, kontrolli tai rangaistukset. Leimaamisteoriassa kontrollin ajatus käännetään toisin päin, eli kontrolli, joka kohdistuu rikoksentekijään, voi leimata hänet poikkeavaksi ja tämä voi johtaa rikoskäyttäytymisen lisääntymiseen. (Saarikkomäki 2010, 17.)

Leimaamisteorian lähtökohta on se, että joku määrittelee rikolliset teot poikkeukselliseksi ja tämän myötä näiden tekojen tekijät rikollisiksi. Teorian ydin on se, että kun joku on määritelty rikolliseksi, on hänet leimattu ja näin ”pakotetaan” käyttäytymään jatkossakin rikollisesti. Toisin sanoen, kyseessä on vuorovaikutuksellinen prosessi. (Iivari 1996, 33.)

Tämän teorian mukaan sosiaaliset reaktiot, erityisesti rikosseuraamukset lisäävät alttiutta rikolliseen käyttäytymiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi rikollisen käyttäytymisen perusteella sijoitettu nuori tekee uusia rikoksia, koska kokee tätä häneltä odotettavan. (Kivivuori 2006, 162–175.)

Seuraamusten lisäksi muiden ihmisten rikolliseen kohdistamat sosiaaliset reaktiot lisäävät rikollisuuden jatkamisen riskiä. Leimaantuminen vaikuttaa sekä yksilön itseymmärrykseen, että yksilön mahdollisuuksiin osallistua laillisiin instituutioihin. Mikäli ihminen määrittelee itsensä rikolliseksi, on tämä helposti itseään toteuttava ennuste. (Kivivuori 2008, 303.)

Muita kriminologisia teoreettisia näkökulmia rikollisuuteen ovat evoluutiokriminologia, joka selittää ihmisen käyttäytymistä lajikehityksessä perusteella. Valikoitumistutkimuksen mukaan yksilökohtaiset tekijät aiheuttavat rikosalttiutta. Konfliktiteoria taas pohtii rikollisuutta tekojen välittömien syiden kautta ja rutiinitoimintojen teoria selittää rikostapahtuminen edellytyksiä sekä määrien muutoksia. (Kivivuori 2008, 15)

Sosiologisten rikosselitysten mukaan köyhyys ja huono-osaisuus aiheuttavat nuorisorikollisuutta. Köyhyyden rikollisuutta lisäävä vaikutus kanavoituu perheiden hyvinvoinnin ja kontrollikyvyn kautta. Nuorisorikollisuutta tukevat oppimisprosessit, jolloin rikollista käyttäytymistä opitaan esimerkiksi kavereilta tai televisiosta. Myös rikosseuraamukset lisäävät rikollisuuden riskiä, koska esimerkiksi vankilan jälkeen on vaikea palata sellaisiin normaaleihin instituutioihin, jotka toimisivat sosiaalisen kontrollin lähteenä. (Kivivuori 2006, 162–175.)

Rikosten selittämistä tutkivaa teoriaa sanotaan neutralisaatioteoriaksi. Se tutkii tapoja, joilla rikolliset selittävät tekemiään rikoksia itselleen ja muille ja näin kumoavat teon tuomittavuuden. Selittelytapoja ovat mm. vastuun kieltäminen, vahingon kieltäminen, uhrin kieltämien ja tuomitsijoiden tuomitseminen sekä vetoaminen korkeampiin periaatteisiin. Vastuun kieltäminen on yleisin selittelytapa ja tällä viitataan siihen, miten rikoksen tehnyt voi vedota humalatilaan tai siihen, että kaverit pakottivat tekoon. Vahingon kieltämisellä viitataan tilanteeseen, jossa teon tehnyt vetoaa siihen, ettei hänen tekonsa aiheuttanut vahinkoa kenellekään. Uhrin kieltämisellä taas tarkoitetaan tilannetta, jossa teon syyt löytyvät uhrista, joka esim. oman moraalittomuutensa vuoksi ansaitsee joutua rikoksen uhriksi. (Kivivuori 2008, 225–226.)

Nuoren masennuksella ja rikoskäyttäytymisellä näyttäisi tutkimusten valossa olevan selkeä yhteys. Nuorilla, jotka syyllistyvät vahingontekoihin tai väkivaltaan, on suurin riski myös kärsiä masennuksesta. Ei voida kuitenkaan varmasti sanoa, aiheuttaako masennus rikollista käytöstä vai rikollinen käytös masennusta. Kyseessä saattaa olla samantyyppinen nuoren pahoinvoinnista kertovat oire, joka ilmenee toisella nuorella masennuksena ja toisella rikollisena käytöksenä. (Ellonen 2008, 30.)

Epäsosiaalisesta persoonallisuushäiriöstä kärsiville on ominaista olla piittaamatta toisten tunteista ja sosiaalisista velvoitteista. Tästä häiriöstä kärsivien on myös vaikea kestää turhautumista ja he turvautuvat näissä tilanteissa herkästi väkivaltaan. Saadut rangaistukset eivät saa tätä käytöstä helposti muuttumaan. Epäsosiaalisen persoonallisuushäiriön lisäksi päihdehäiriöt sekä psykoottiset häiriöt saattavat aiheuttaa erityyppistä rikollista toimintaa. (Elonheimo 2010, 40; Manninen 2013, 77.)

3.3 Päihteet nuorten rikoksissa

Nuoret, jotka kärsivät jostain mielenterveyden ongelmasta, saattavat joskus myös yrittää itse hillitä oireitaan käyttämällä päihteitä. Tämä saattaa johtaa päihderiippuvuuteen, joka taas tutkimusten mukaan lisää rikollista ja väkivaltaista käyttäytymistä. Jotkut nuoret saattavat selittää väkivaltaisen käytöksen kuuluvan heidän valitsemaansa rikolliseen elämäntapaan, vaikka kyse olisi-kin mielenterveysongelmiin liittyvästä oireesta. (Stephenson ym. 2007, 92.)

Nuorten alkoholin käyttöä pidetään maailman laajuisesti yhtenä kansanterveydellisenä ongelmana. Runsas päihteiden käyttö lisää syrjäytymisriskiä. Nuorten runsaalla alkoholin käytöllä on sekä pitkä- että lyhytaikaisia seurauksia. Pitkäaikaiset seuraukset liittyvät terveydentilaan ja esimerkiksi opiskelukykyjen heikkenemiseen. Lyhytaikaiset seuraukset ovat muun muassa kohonut tapaturmariski sekä riski rikoskäyttäytymiseen. (Lavikainen 2009, 73.)

Nuorten päihdeongelmat nousevat selvästi esiin rikollisuutta ennustavana taustatekijänä (Elonheimo 2010, 76). Verrattuna päihteisiin liittyviin rikoksiin, varastamisen, vahingonteot ja väkivaltarikokset näyttävät olevan lähes yhtä yleisiä niin poikien kuin tyttöjenkin keskuudessa. Suurin osa nuorten tekemistä rikoksista tehdään päihteiden vaikutuksen alaisena. Erityisesti alkoholin vaikutuksen alaisena nuoret syylistyvät julkisella paikalla tappeluihin osallistumiseen ja moottorikulkuneuvon varastamiseen. Näistä teoista joka toinen oli tehty alkoholin vaikutuksen alaisena. Myös omaisuuden vahingoittamista, murtautumista ja pahoinpitelyjä tehdään useimmiten humalassa. (Kivivuori 2005, 43–45; Salmi 2009, 21.)

Päihteiden käytön ja rikollisuuden välillä on vahva yhteys, vaikka ne eivät aina liitykään toisiinsa. Päihteet vähentävät itsekritiikkiä ja päätöksentekokykyä ja rikollinen elämäntapa rohkaisee lisäksi päihteiden käyttöä. Tämän vuoksi päihteiden käytön vähentämisellä on suora yhteys nuorten tekemien rikosten vähentämiseen. Puuttamalla nuorten päihteiden käyttöön jo varhain pystytään vaikuttamaan myös nuoren rikolliseen käytökseen. (Kivivuori & Salmi 2005, 43–45.)

Suhtautuminen päihteisiin ja päihteiden käyttäjiin on muuttunut vuosien saatossa. Useat, nuorten päihteiden käyttöä selittävät tutkimukset perustuvat siihen, että nuoret haluavat vähentää päihteiden käyttöään tai lopettaa sen kokonaan. Uusimmissa tutkimuksissa on kuitenkin todettu olevan ryhmä, joka pitää päihteiden käyttöä ”normaalina”, ei-tuomittavana toimintana. Tämä tuo lisää haastetta päihteiden käytön vähentämiseen pyrkiville toimijoille. (Stephenson ym. 2007, 124.)

Päihdehoitoon ohjaaminen ja päihteiden käytön vähentämiseen voidaan tarvita sosiaalista tukea. Cobbin (1976, 307) tekemän tutkimuksen mukaan alkoholin käytön vähentäminen oli 20 kertaa todennäköisempää, mikäli hoitoon yhdistettiin sosiaalista tukea.

4. RIKOSKÄYTTÄYTYMISELTÄ SUOJAAVIA TEKIJÖITÄ

Valvonnan sisällön ja sen suunnittelun kannalta on erityisen tärkeää tarkastella seikkoja, jotka suojaavat nuorta rikoskierteeltä. Näitä tutkimuksia lukiessani, käsitykseni siitä, kuinka tärkeää sosiaalinen tukeminen valvontatyössä on, vahvistui entisestään.

4.1 Sosiaalinen tuki

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä on sosiaalinen tuki, joka on yksi rikollisuudelta suojaava tekijä. Kartoittaessani sosiaalisesta tuesta tehtyjä tutkimuksia, totesin että aihetta on tutkittu yllättävän vähän siihen nähden, kuinka keskeinen käsite sosiaalinen tuki sosiaalitieteissä on. Sosiaalinen tuki käsitteenä vakiintui 1970-luvulla. Löytyneet tutkimukset olivat melko vanhoja (esim. Gothoni 1990, Kumpusalo 1991, Giddens 1996, Heikkinen 2006). Sosiaalisen tuen käsitettä on sovellettu yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen lisäksi esimerkiksi psykiatrian ja hoitotieteen tutkimuksissa, joita olen tutkielmassani hyödyntänyt.

Kumpusalon (1991) mukaan ”sosiaalinen tuki on ihmisten välistä vuorovaikutusta, jossa he antavat ja saavat henkistä, emotionaalista, tiedollista, toiminnallista ja aineellista tukea. Sosiaalinen tuki voi olla suoraa henkilöltä toiselle tapahtuvaa tukea tai epäsuoraa, järjestelmän kautta annettua tukea. Esimerkiksi sosiaaliturva on epäsuoraa tukea.” mukaan sosiaalisen tuen käsitteellä on positiivinen kaiku ja sen vastakohtia ovat esimerkiksi sosiaalinen vastus, painostus ja sosiaalinen sorto (Kumpusalo 1991, 14.)

Koivulan (2002) mukaan yleisimmin sosiaalisen tuen voidaan katsoa tarkoittavan yksilön läheisten, kuten perheen, ystävien tai sukulaisten tekemiä auttavia toimintoja. Se voi tarkoittaa sosiaalisten suhteiden olemassaoloa tai niiden määrää, lajia ja laatua. Käsitteellä voidaan myös tarkoittaa tuen funktionaalista puolta, eli saatavan tuen lähdettä, laatua ja määrää. Sosiaalisen tuen

rakennetta kutsutaan sosiaaliseksi tukiverkoksi, jonka kautta voidaan määrittellä tukisuhteiden määrä, intensiteetti, tukisuhteen kesto ja laatu. (Koivula 2002, 22.)

House ym. (1988) esittävät, että sosiaalisen tuen käsitettä on käytetty laajasti ja sekaisin toisten käsitteiden. He käyttävät sosiaalista tuen käsitettä ”sateenvarjokäsitteenä” alakäsitteille, kuten sosiaalisen liittymisen ja sosiaalisten verkostojen käsitteille. (House ym. 1988, 293–294.) Antonucci (2001) myös esittää, että sosiaaliseen tukeen liittyy erilaisia piirteitä. Hänen mukaansa näitä ovat sosiaaliset verkostot, sosiaalisen tuen vaihdot sekä tyytyväisyys tukeen. Termillä sosiaaliset suhteet kuvataan ihmisten välisissä vuorovaikutussuhteissa tapahtuvaa sosiaalista vaihtoa ja sosiaalista tukea. (Antonucci 2001.) Gottlieb ja Bergen (2010) erottavat toisistaan sosiaalisen tuen, sosiaalisten verkostojen sekä sosiaalinen liittymisen käsitteet. Heidän mukaansa erottelusta huolimatta, nämä käsitteet ovat jonkin verran päällekkäisiä. (Gottlieb & Bergen 2010, 511.)

Gottlieb ja Bergen (2010) puhuvat myös sosiaalisesta tukijärjestelmästä. Heidän mukaansa tukijärjestelmän käsitteellä voidaan yhdistää sosiaalisten suhteiden funktio ja rakenteellinen konteksti. Tässä ajatellaan ihmisten sosiaalisten suhteiden olevan ehdoitta tukea antavia. Näin ei kuitenkaan voida olettaa, koska sosiaalinen tuki on riippuvainen monista henkilökohtaisista, ympäristöllisistä ja kulttuurisista tekijöistä. Sen ei voida ajatella sijaitsevan pysyvästi sosiaalisissa verkostoissa. Sen ei myöskään voida olettaa olevan jatkuvasti saatavilla eikä määrällisesti ja laadullisesti riittävää juuri silloin, kun ihmiset saatavilla olevia resurssejaan arvioivat. Cohenin ja Willsin (1985) mukaan sosiaalinen tuki voidaan jakaa sen funktioiden mukaan arviointitukeen, tiedolliseen tukeen, toveruustukeen sekä välineelliseen tukeen. He esittävät, että tuen funktiot ovat käsitteellisesti erilaisia mutta ne eivät esiinny erillään luonnollisessa ympäristöissä. (Cohen & Syme 1985, 313; Gottlieb & Bergen 2010, 511.)

Gottlieb ja Bergen (2010, 512) ovat artikkelissaan jaotelleet sosiaalisen tukeen liittyvät käsitteet ja niiden määritelmät kymmeneen eri luokkaan.

Sosiaalinen tuki:

- Ne sosiaaliset resurssit, jotka yksilö havaitsee olevan saatavilla. Näitä tarjoavat ei-ammattilliset henkilöt sekä virallisissa että epävirallisissa apua tarjoavien ihmissuhteiden ympäristössä.

Sosiaalinen verkosto:

- Yksilön sosiaalisista siteistä koostuva, sosiaalisen rakenteen yksikkö.

Sosiaalinen liittyminen:

- Määre sille, missä laajuudessa yksilö osallistuu julkiseen tai yksityiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen.

Toiminnallinen tuki:

- Yksilön verkoston sosiaalisten siteiden läpi virtaavat erityyppiset resurssit.

Rakenteellinen tuki:

- Yksilöä ympäröivien suorien ja sosiaalisten siteiden rakenne ja määrä.

Tuen tyypit:

- Välineellinen tuki, vertaisryhmien tuki, arvotuki sekä emotionaalinen tuki.

Havaittu tuki:

- Yksilön uskomukset siitä, miten eri tuen muotoja on saatavilla sosiaalisten verkostojen kautta.

Saatu tuki:

- Raportit vastaanotetun tuen muodoista.

Tuen riittävyys:

- Saadun tuen määrästä ja laadusta tehdyt arviot.

Tuen suuntautuneisuus:

- Tuen (mahdollisesti vastavuoroinen) suuntautuminen yhdelle tai useammalle henkilölle.

(Gottlieb & Bergen 2010, 512.)

Mikkola (2006) määrittelee sosiaalisen tuen antajan ja saajan välisenä sanallisenä tai sanattomana viestintänä, jonka avulla yksilö voi saada tukea kokieksaan tilanteeseen, omaan itseen, toiseen tai vuorovaikutussuhteeseen liittyvää epävarmuutta. Mikkola katsoo sen vahvistavan käsitystä hyväksytyksi tulemisesta ja elämänhallinnasta. Mikkola esittää, että sosiaalisen tuen käsitteen voidaan katsoa viittaavan kolmeen eri tekijään. Ensimmäkin sillä voidaan tarkoittaa sitä vuorovaikutuksellista prosessia, jossa tuki syntyy. Toiseksi sen voidaan katsoa yksilön ja sen ympäristön välisiä sosiaalisia kiinnikkeitä, jotka syntyvät vuorovaikutuksessa. Kolmanneksi sosiaalisella tuella voidaan viitata vuorovaikutuksessa syntyviin, hyvinvointia edistäviin prosesseihin. (Mikkola 2006, 24.) Tässä tutkielmassa katson sosiaalisen tuen käsitteen viittaavan kolmanteen määritelmään, eli hyvinvointia edistävään sosiaaliseen vuorovaikutukseen.

Deufelin ja Montosen (2010) mukaan sosiaalinen tuki voidaan jakaa kolmeen eri tasoon. Primaaritaso on ensisijaista ja siihen kuuluvat puolison ja lähiomaisten antama tuki. Sekundaaritasoon kuuluvat ystävien, sukulaisten ja esimerkiksi tukiryhmien antama tuki. Tertiääritaso tarkoittaa ammattilaisten antamaa asiantuntija-apua, kuten valvonnan tarjoama sosiaalinen tuki. (Deufel & Montonen 2010, 150.)

Albrechtin ja Adelmanin (1987) mukaan sosiaalisen tuen eri määritelmistä voidaan erottaa kolme eri lähestymistapaa. Nämä ovat hallinnan tunnetta korostava, hyväksyntää korostava ja sosiaalista vuorovaikutusta korostava lähestymistapa. Heidän mukaansa sosiaalisen tuen määrittelyssä painopiste on aina jossain näissä näkökulmissa ja tuki määritellään näiden painopisteiden kautta joko yksilön käsitykseksi hyväksytyksi tulemisesta, yksilön käsitykseksi henkilökohtaisesta hallinnantunteesta tai vuorovaikutukseksi, jossa tulkitaan ja välitetään vuorovaikutukseen liittyviä sanomia. (Albrecht & Adelman 1987, 18–30.)

Albrecht ym. (1994) mukaan sosiaalinen tuki käsitteenä kuvaa lähiyhteisön ja ihmisen välistä suhdetta. Sen voidaan katsoa korostavan hyväksytyksi tu-

lemisen tunnetta, eli käsitystä yksilön osakseen saamasta huolenpidosta ja hyväksynnästä. Tässä korostuu erityisesti yksilön subjektiivinen tunne ja kokemukset omasta hyväksytyksi tulemisesta. (Albrecht, Burleson & Goldsmith 1994, 420.) Näiden tutkimusten perusteella sosiaalisen tuen tärkeimmäksi määritelmäksi näyttää nousevan yksilön oma käsitys omasta merkityksellisyydestä ja tämän tunteen tukemisesta. Merkityksellisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunne korostuu vuorovaikutussuhteissa, jotka nähdään osana perustarpeiden tyydyttämistä. Vuorovaikutussuhteiden olemassa olo taas vahvistaa yksilön psyykkistä hyvinvointia. (Mikkola 2006, 25.)

Sosiaalisen tuen tutkimusta varten on kehitetty erilaisia mittareita. Esimerkiksi Norbeck (1985, 1987, 1995) on kehittänyt mittarin, jonka on suomentanut Tarkka (1996). Mittaria on sovellettu erilaisissa tutkimuksissa, ja kysymykset on muotoiltu kunkin tutkimusaiheen mukaan. Mittauksen alussa tuen saaja määrittelee itse henkilöt, joilta tukea saa ja tämän jälkeen arvioi eri asteikoilla, minkä tyypistä tukea ja kuinka paljon hän keneltäkin näistä saa. Vastausten perusteella tuen määrästä muodostetaan summamuuttuja. (Koilu 2002, 39.) Tätä mittaria käytetään siis kvantitatiivisissa tutkimuksissa.

Sosiaalinen tuki on moniulotteinen käsite. Ellosen (2008) mukaan Williams, Barcalay ja Scmici ovat 2004 tekemässään tieteellisiä artikkeleja käsittelevässä kirjallisuuskatsauksessa löytäneet yli kolmekymmentä määritelmää sosiaaliselle tuelle. Määritelmissä on paljon samanlaisia asioita, mutta niiden perustella ei yhtenevää määritelmää sosiaalisen tuen käsitteelle ole kuitenkaan voitu laatia. Merkittävänä erona on lähinnä se, miten laajasti sosiaalinen tuki halutaan ymmärtää. Suurin osa tutkijoista on kuitenkin yhtä mieltä siitä, että sosiaalinen tuki tulee jakaa rakenteelliseen, eli sosiaalisiin suhteisiin viittaavaan tukeen ja toiminnalliseen, eli erityyppisen tuen saantiin. (Ellonen 2008, 48–49.)

4.2 Sosiaalinen tuki tässä tutkielmassa

Omassa tutkielmassani käytän sosiaalisen tuen käsitettä kuten englantilainen tutkija Nutbeam (1986) sen määrittelee. Hänen mukaansa sosiaalinen tuki voidaan ymmärtää yhteisön tarjoamaksi avuksi, jonka tarkoituksena auttaa yksilöitä selviytymään muun muassa negatiivisista elämäntapahtumista. Nutbeam korostaa, että sosiaalisen tuen saatavuus ei ole riippuvainen vain yksilön halusta kuulua yhteisöön, vaan myös yhteisön mahdollisuuksista tarjota apua. Nutbeamin mukaan sosiaalinen tuki pitää sisällään emotionaalisen, tiedollisen, aineellisen tuen sekä palvelut. (Kumpusalo 1991, 13.) Nämä sosiaalisen tuen määritelmät sopivat hyvin oman tutkielmani näkökulmiksi, koska valvonnan tulisi pitää sisällään tämän tyyppistä tukea.

Ihmiset eivät välttämättä halua saada tukea julkisilta toimijoilta kuten valvontatyöltä, mutta voivat ottaa vastaan yksityisen antaman tuen kuten läheisten huolenpidon. Toiset taas eivät halua ottaa tukea vastaan keneltäkään. Ihmiset eivät useinkaan halua ottaa vastaan sosiaalista tukea sellaisilta ihmisiltä, joista eivät pidä. Tukea otetaan vastaan yleensä vain henkilöiltä, joista pidetään. Huomioitavaa on myös se, että yleisesti ottaen ei-toivottu sosiaalinen tuki ei ole yhtä tehokasta kuin tuki, jota on toivottu. Ei-toivottu tuki voi jopa aiheuttaa negatiivisia seurauksia tuen vastaanottajassa. Sosiaalinen tuki voi siis olla myös haitaksi. (Vangelisti 2009, 43.) Sosiaalisen tuen antajan tehtävänä on auttaa tuen saajaa pyrkimällä vaikuttamaan tämän ajatuksiin ja toimintamalleihin. Vuorovaikutteinen sosiaalinen tukeminen ja toisesta huolehtiminen tapahtuu sellaisten henkilöiden välillä, jotka pitävät toisistaan. (Oljemark 2013, 62.)

Kumpusalon (1991) mukaan sosiaalisen tuen välittyminen ja vaikuttaminen riippuu mukaan kolmesta tekijästä, avuntarvitsijasta, hänen ongelmastaan ja siitä millaista apua tarvitaan ja miten paljon. Avun tarvitsijan persoonallisuus, tausta ja ikä vaikuttavat siihen, miten sosiaalinen tuki välittyy. Jotta pystyttäisiin arvioimaan, mihin tuen painopiste suunnataan, tulee tietää tuettavan ongelma. Painopiste voidaan suunnata fyysiseen, psyykkiseen tai sosiaaliseen selviytymiseen. Kolmanneksi tulee selvittää, millaista apua ja miten paljon

tuettava tarvitsee. Tärkeää on myös huolehtia tuen oikeasta ajoituksesta. Tukea tulisi pystyä saamaan silloin, kun henkilöllä on todellinen tuen tarve sekä riittävästi voimavaroja tuen vastaanottamiseksi. (Kumpusalo, 1991, 16–17.) Valvontakäytäntöjä mietittäessä nämä ulottuvuudet otetaan huomioon valvonta-ajan suunnitelmaa tehtäessä.

Oletan näiden kaikkien tukimuotojen tulevan esille nuorten haastatteluissa. Itse ajattelen sosiaalisen tuen olevan hyvin subjektiivinen käsite. Toiselle nuorelle tuki on vain kuuntelemista ilman tuomitsemista, toiselle taas palvelujen järjestämistä ja asioiden yhdessä hoitamista. Tutkimuksissa on todettu nuorten saamalla sosiaalisella tuella olevan tärkeä rooli myös omissa vertaisryhmissään. Tällöin sosiaalinen tuki ei liity valvontaan, mutta vaikuttaa kuitenkin siihen, että instituutioiden näkökulmasta syrjäytymässä oleva nuori saattaakin olla kiinnittynyt yhteiskuntaan omien verkostojensa kautta.

Ellosen ym. (2008) tutkimuksen mukaan koulussa saatavan sosiaalisen tuen ja kontrollin merkityksestä rikekäyttäytymiseen on suuri. Tutkimuksen tulosten mukaan tuki vaikuttaa nuoren hyvinvointiin riippumatta siitä, miten nuori itse kokee tukea vastaanottavansa. (Ellonen ym. 2008, 293.) Tämä tulos vahvistaa ajatustani siitä, että nuorille valvonnassa tarjottava sosiaalinen tuki tukee nuoren sosiaalista selviytymistä ja sitä tulee tarjota, vaikka nuori ei vastaanottavainen aluksi olisikaan.

Sosiaalinen tuki käsitteenä on keskeinen tarkasteltaessa nuorten valvontaa ja sen sisältöä. Sosiaalista tukea on tutkittu eri näkökulmista ja siitä on tehty monia toisiaan täydentäviä, tuen eri osa-alueita korostavia määritelmiä. Nuorten valvonnan tarkoituksena on tukea sosiaalista selviytymistä ja tätä kautta ehkäistä syrjäytymistä. Nuoren rikoksentekijän elämäntilanteen parantamisessa ensiarvoisen tärkeää on mahdollisimman varhainen puuttuminen ongelmien alkaessa. Työntekijän ja nuoren välinen keskinäinen luottamuksellinen suhde on avainroolissa. Työntekijän tulisi nuoren kanssa työskennellessään pystyä käyttämään laaja metodikenttää nuoren yksilöllisten tarpeiden

mukaan. Nuoren perheen ja muiden läheisten ottaminen mukaan työskentelyyn, sekä arviointi- että toimintavaiheessa on todettu tukevan nuorten sosiaalista selviytymistä. (Stephenson ym. 2007, 100.)

4.3 Muita suojaavia tekijöitä

On todettu että sosioekonomisesta asemasta huolimatta kasvatuksen lämpö, virikkeet ja lapsen temperamentti edistävät hyvää kehitystä. Temperamentista esimerkiksi impulsiivisuus ja pelottomuus ovat yhteydessä rikollisuuden kehittymiseen, kun taas ujous ja pelokkuus voivat suojata antisosiaaliselta kehitykseltä. Myös autonomisen hermoston reagoitiherkkyiden ja hormonijärjestelmän toiminnan uskotaan olevan yhteydessä rikollisen luonteen kehitymisessä. Yksilöllisiin eroihin luetaan myös sukupuoli. On esitetty että rikoksia tekevien tyttöjen taustalta löytyisi vakavampia riskitekijöitä kuin poikien. (Haapasalo 2006, 25.)

Esimerkiksi hyvä koulumenestys tai menestyminen harrastuksessa saattaa kompensoida riskitekijöitä. Valitettavasti vain harva rikoksia tehnyt nuori saa käytösongelmiinsa apua ajoissa. Rikoksia tehneet nuoret saavat palveluja niin lastensuojelulta, mielenterveys- ja päihdehuollolta. Käytännössä kuitenkin tukea olisi pitänyt osata tarjota jo huomattavasti varhaisemmassa vaiheessa. (Haapasalo 2006, 146–148.)

Yksilöllisinä eroina voidaan pitää yksilön älykkyyttä, tunne-elämän vakautta, sosiaalista kypsyä ja psyykkistä energiaa. Tällöin puhutaan ns. psyykkisestä vastustuskyvystä ja sitkeydestä. Myönteisinä elämäntapahtumina voidaan pitää myönteisiä elämän käännekohtia, kuten naimisiin menoa, mielekkään työpaikan saamista tai armeijaan menoa. Rutiinien muuttaminen ja uuden identiteetin omaksuminen voivat edesauttaa rikollisen käytöksen lopettamista. (Elonheimo 2010, 25.)

Lapsen kehityksen kannalta turvallinen kiintymyssuhde on ensiarvoisen tärkeää. Hyvä kiintymyssuhde voi kuinkin syntyä muuhunkin aikuiseen, kuin

omaan vanhempaan. Myös kaveripiirillä ja sen asenteella antisosiaaliseen käyttäytymiseen vaikuttaa nuoren kehitykseen. (Haapasalo 2006, 146–148.) Perheen positiivinen rooli voi saada lapsella ilmenneet ongelmat loppumaan, ennen kuin ne ovat erityisen pahoja. Myös vahvat sosiaaliset siteet perheeseen tarjoavat sosiaalista kontrollia, jonka on todettu vähentävän riskiä rikoksiin. (Elonheimo 2010, 25.)

”Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan yleensä sellaisia hyvinvointia tuottavia asioita, jotka syntyvät ihmisten välisessä kanssakäymisessä” (Korkiamäki 2013, 17). Sosiaalinen pääoma on laaja käsite, joka perinteisesti pitää sisällään käsitteet yhteisö, verkostot, tuki ja kontrolli. Nämä käsitteet ovat keskeisiä lasten ja nuorten arkielämän määrittäjiä. Perhe, suku koulu ja kaveripiirit ovat muodostavat kokonaisuuden, jossa nuoren sosiaalinen pääoma resursseina syntyy ja kasvaa. Sosiaalinen pääoma voidaan nähdä välineenä, kun tarkastellaan nuorten sosiaalisia prosesseja ja niiden yhteyttä hyvinvointiin. (Elonen & Korkiamäki 2005, 423.)

Sosiaalisena pääomana voidaan pitää esim. perhettä ja ystäviä. Vaikka sosiaaliset sidokset saattavatkin luoda myös pulmatilanteita, esim. ystävät houkutella rikollisiin tekoihin tai perhe aiheuttaa muunlaista taakkaa, on silti kannattelevia asioita nuoren elämässä. Myös työtä ja opiskelua voidaan pitää kannattelevina, vaikka ne toisivatkin lisää stressitekijöitä arkeen. Eli vaikka ihmissuhteet ja mielekäs työ / opiskelu eivät olekaan yksiselitteisesti elämän tukirakenteita, tuovat ne kuitenkin usein korvaamatonta sosiaalista pääomaa, jota elämään sisällöllisesti tarvitaan. (Pohjola 2001, 194.)

Nuorten keskinäinen sosiaalinen tuki ja yhteisyys ovat ilmiöitä, joita tulisi pelkäämisen sijasta kannustaa nuoria. Yhteisöllisyys saattaa joskus houkutella kielteisiinkin tekoihin, mutta enemmän nuorten keskinäiset suhteet tulisi nähdä voimavarana. (Korkiamäki 2013, 194.)

5. TUTKIMUSMETODI

Tämän tutkimuksen ote on laadullinen, sillä se mahdollistaa todellisen elämän kuvaamisen sekä tutkittavan ilmiön tutkimisen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita myös merkityksistä eli ihmisten reaali maailman kokemuksista mikä sekin puoltaa laadullisen tutkimustavan valintaa tässä tutkimuksessa. (Hirsjärvi & Remes 2000, 152; Kananen 2014, 19.)

Aineistossa olevien havaintojen erottamiseksi tutkimuksen tulkintaan tarvitaan selkeää tutkimusmetodia. Metodi koostuu ensinnäkin käytännöistä ja operaatioista, joiden avulla tutkija tuottaa havaintoja ja toiseksi säännöistä, joita noudattamalla havaintoja voidaan muokata edelleen ja lopulta tulkita. Alasuutari näkee havaintojen merkitykset tutkimuksellisinä johtolankoina. Tämän tutkimuksen tarkastelun näkökulma on Alasuutarin määrittelemä faktanäkökulma siinä mielessä, että tutkija pitää aineiston haastateltujen kertomuksia totuudellisina, eli eräänlaisina todistajanlausuntoina heidän kokemuksistaan. (Alasuutari 1994, 72–82.)

Haastattelut ovat havainnoinnin ohella laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä. Se soveltuu tilanteisiin, joissa halutaan saada ainutkertaista tietoa, jota kukaan muu tutkija ei ole tulkinnut. Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto, jolle on tyypillistä että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys muokkaantuu haastattelujen edetessä. (Hirsjärvi & Remes 2000, 194–195.) Omassa tutkielmassani teemahaastattelun runko rakentui sosiaalisen tuen määritelmän ja valvontatyölle asetettujen tavoitteiden perusteella.

5.1 Fenomenologia

Tutkielmani perustuu fenomenologiseen tutkimusfilosofiaan. Siinä pyritään näkemään tutkittava ilmiö mahdollisimman pelkistettynä. Fenomenologiassa

nähdään ilmiö ilman ennalta lukkoon lyötyjä käsityksiä tai teorioita. Siinä pyritään tietoisesti eroon sellaisesta tutkimuspiirteestä, joka ohjaa tutkijaa aiempien teoreettisten tai menetelmällisten tietojen pohjalta. Tutkijan tulisi pyrkiä ennakkoluulottomaan havainnointiin niin, että ilmiö näyttäytyisi tutkijalle alkuperäisenä ja moninkertaisena. Fenomenologiassa edetään yksittäisen ilmiön havainnoinnista eri tutkimusvaiheiden kautta tilanteeseen, jossa ilmiö saa syvempiä merkityksiä. (Eskola & Suoranta 1999, 147; Varto 1992, 86.)

Omassa tutkielmassani tämä filosofia näyttäytyy teemahaastatteluissa, joissa kysymykset ovat avoimia, vain suuntaa antavia. Fenomenologinen haastattelu on luonteeltaan avoin ja luonnollinen, keskustelua muistuttava tapahtuma (Laine 2001, 35). Haastatteluissani tein valmiiksi ainoastaan ”löyhän” rungon, mutta annoin haastateltaville mahdollisimman paljon puhua asiasta itse haluamallaan tavalla.

Yksittäisten ilmiöiden tutkiminen nähdään fenomenologiassa oivaltavana havainnoimisena. Tämä tarkoittaa pyrkimystä katsella tutkittavaa ilmiötä avoimesti, ilman ennakkoajatuksia. Havaintojen erittelemisen ja uudelleen yhdistäminen yhteensopivaksi ennakkoajatusten kanssa vaatii tutkijaa kuvailemaan ilmiötä eri tavoin. Vasta tämän yhdistämisen jälkeen on mahdollista tarkastella sitä, voidaanko joitain ilmiön piirteitä yleistää. (Varto 1992, 87–88.) Omassa tutkielmassani tämä ilmenee haastattelujen analyysissä, jossa olen nostanut yhteneväisyyksiä esiin tekemieni luokitusten perusteella.

5.2 Aineiston analyysi

Analyysimenetelmänä on tässä tutkimuksessa käytetty aineistolähtöistä analyysia, jossa yksittäisistä havainnoista muodostetaan yleisiä. Aineistonkeruun jälkeen tutkija perehtyy aineistoonsa tavoitteenaan löytää aineistoon kätkeytyvä ratkaisu, jolla tutkimusongelma ratkeaa. Laadullisen tutkimuksen aineiston käsittelyn ensimmäinen vaihe on muuttaa aineisto tekstimuotoon litteroimalla. Litteroinnin jälkeen teksti tiivistetään koodaamalla, jotta aineistosta

saada esille toistuvat ja tutkimukselle oleelliset asiat. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 95.)

Koodausta seuraa aineiston ilmaisujen luokittelu eli kategorisointi, jolloin samaa tarkoittavat käsitteet yhdistetään yhden käsitteen alle tai eri käsitteet yhdistetään yhden käsitteen alle loogiseksi kokonaisuudeksi. Näkökulma eli filteri ratkaisee mitä aineistosta löydetään – aineistosta haetaan esim. tyypillistä kertomusta, toiminnan logiikkaa, samanlaisuutta tai erilaisuutta ja selitystä ilmiölle. Lopulta esille tulleet teemat tulkitaan ja ratkaisu löytyy. (Kananen 2014, 99–115.)

Tutkimukseni analyttinen lähestymistapa on sisällönanalyysi, jossa aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa tarkastellaan jo valmiiksi tekstimuotoisia tai tekstimuotoisiksi muutettuja aineistoja, esimerkiksi litteroituja haastatteluja. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, jonka avulla ilmiö pystytään kytkemään laajempaan kontekstiin ja muihin tutkimustuloksiin. (Sarajärvi & Tuomi 2002, 105.) Omassa tutkielmassani selvitän haastatteluja analysoimalla sitä, millaisina nuoret rikoksenteekijät kokevat valvontatapaamiset.

Laadullinen sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen analyysitapaan eli aineistolähtöiseen analyysiin, teoriaohjaavaan analyysiin sekä teorialähtöiseen analyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus, jossa analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta siinä aikaisempi tieto ohjaa analyysia. Teorialähtöistä analyysia voidaan sanoa perinteiseksi malliksi, joka nojaa tiettyyn teoriaan tai malliin. Tällaisessa tutkimuksessa kuvaillaan malli ja sen mukaan määritellään tutkimusta kiinnostavat käsitteet. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 95–98.)

5.3 Aineiston analyysi tässä tutkielmassa

Laadullisen tutkimuksen ohjeistuksissa todetaan, että tutkimukseen osallistujat, eli käytännössä aineisto, tulee koota sieltä, missä tutkittava ilmiö esiintyy. Tutkimukseen osallistuvien tulee tietää tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon. (Alasuutari 2001, 56.) Tässä tutkielmassa olen haastatellut nuoria, jotka ovat itse valvonnassa, tämän ohjeen voidaan siis katsoa toteutuvan tässä tutkielmassa.

Tutkimukseen osallistujat valittiin satunnaisesti Rikosseuraamuslaitoksen yhdyskuntaseuraamustoimiston kautta. Nuorilta valvonnassa olevista kysyttiin kiinnostusta osallistua tutkimukseen, kiinnostuneita oli viisi. Kaikki haastatellut nuoret olivat miespuolisia, iältään 17–20-vuotiaita. Kaikilla nuorilla valvonta oli haastattelun aikaan kesken, joskin hyvin eri vaiheissa. Neljällä haastateltavalla valvonta oli ensimmäinen, yhdellä haastateltavalla valvonta oli hänen kertomansa mukaan jatkunut jo useamman vuoden ja seuraavaksi nuori odotti lähtöä vankilaan.

Haastatteluajat sovin itse nuorten kanssa puhelimitse. Aikojen sopiminen oli välillä haastavaa, ja uusia aikoja jouduin sopimaan useaan kertaan. Ennen haastattelua kävin nuorten kanssa läpi tutkimukseni tavoitteet ja tarkoituksen. Kerroin myös, että haastateltavat eivät ole tunnistettavissa ja että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä siihen osallistuminen tai siitä kieltäytyminen vaikuta mitenkään valvontaan tai sen sisältöön. Pyysin vielä haastateltavilta luvan käyttää heidän kertomaansa tutkimuksessa.

Haastatteluaineiston litteroin tietokoneelle, valmista litteroitua tekstiä tuli yhteensä 32 sivua. Aineistosta litteroin ainoastaan puheen, en taukoja tai esimerkiksi naurua. Omassa tutkielmassani mielenkiintoni kohdistui ainoastaan haastattelujen sisältöön, ei keskustelun laatuun muuten. Nuoret puhuivat haastatteluissa ”omana itsenään” vahvalla murteella. Lukemista helpottaakseni muutin joitain sanoja ymmärrettävämmäksi yleiskieleksi. Litteroinnin jälkeen pilkoin tekstin aiemmin suunnittelemini teemojen alle. Yllättävää

mielestäni oli kuitenkin se, kuinka paljon nuoret puhuivat valvojansa persoonasta. Tämän nousi esiin haastatteluja analysoidessani niin merkittävästi, että lisäsin sen yhdeksi teemaksi, jota olen käsitellyt emotionaalisen tuen yhteydessä.

Tutkimussuunnitelmaan tehdessäni mietin, miten tavoitan haastateltavat ja saanko haastatteleamalla riittävästi aineistoa. Tämä huoli osoittautui kuitenkin turhaksi. Nuoret vastasivat kysymyksiin mielellään ja puhuivat asioistaan avoimesti. Nuoret puhuivat paljon valvojistaan henkilönä ja omasta suhteestaan valvojaan. Sisällön analyysiin liittyvän teemoittelun olen tehnyt peilaten sosiaalisen tuen teoriaa ja sen eri tasoja nuorilta saamaani aineistoon.

Pääteemojani olivat siis sosiaalisen tuen kolme eri tasoa, emotionaalinen tuki, tiedollinen tuki sekä aineellinen tuki ja palvelut. Näiden pääteemojen alle sijoitin niihin kuuluvia vähemmän laajoja teemoja. Emotionaaliseen tukeen yhdistin arvotuksen, kunnioituksen ja empatian, tiedolliseen tukeen päihteet ja rikoskeskustelut ja aineelliseen tukeen ohjaamisen taloudelliseen tukeen ja esimerkiksi koulutukseen liittyvissä asioissa. Lisäksi halusin selvittää valvontakäytäntöjä nuorten omasta näkökulmasta, joten lisäsin sen yhdeksi teemaksi sosiaalisen tuen lisäksi.

Tutkielmassani olen kiinnittänyt erityisen paljon huomiota siihen, että haastateltavat eivät ole missään kohdassa tunnistettavissa, koska tutkimusaihe on katsottavissa arkaluontoiseksi. Sosiaalityön tutkimukseen liittyy usein arkaluontoista materiaalia ja aineistoa, lisäksi tutkittavat saattavat olla ”vajaavaltaisia”, kuten lapsia, nuoria, kehitysvammaisia tai dementoituneita vanhuksia. Suomessa lainsäädännöllä ohjataan vain lapsiin kohdistuvia lääketieteellisiä tutkimuksia. Muille tutkimusaloilla ei ole määritelty esim. ikärajoja lapsien tutkimisessa. Suositeltavaa kuitenkin on, että lapsiin kohdistuvissa tutkimuksissa sovellettaisiin sekä lastensuojelulakia että tutkimuseettisiä periaatteita. (Kuula 2011, 148)

Tämän lisäksi yksi haastateltavistani oli alaikäinen, joka lisäsi aiheen arkaluontoisuutta. Haastateltavien erottamiseksi olen analyysivaiheessa numeroinut haastattelut. Koska kaikki haastateltavat olivat poikia ja osa saman ikäisiä, numeroin haastattelut arvoin H1, H2, H3, H4 ja H5.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka

Ihmistieteissä eettiset kysymykset painottuvat tutkijan ja tutkittavan kohtaamiseen, johon voi sisältyä tekijöitä, joita ei voi ennakolta arvioida. Tutkijan tulee vastata itse tutkimuksensa eettisistä ratkaisuista. Ihmistieteisiin luetta-
vaa tutkimusta koskevat eettiset periaatteet jaetaan kolmeen eri osa-alueeseen: tutkittava itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingon välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuojat. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2014.)

Sosiaalityön tutkimukseen liittyvät erityiskysymykset on hyvä tunnistaa jo tutkimusasetelmaa mietittäessä. Sosiaalityön tutkimuksessa tutkitaan paljon erilaisia erityisryhmiä esimerkiksi lapsia, joten eettiset kysymykset ovat monisyisiä. Sosiaalityön tutkimukseen liittyy usein myös arkaluontoista aineistoa, joten aineiston keruuseen ja käsittelyyn liittyy myös paljon eettistä pohdintaa. (Kuula 2011, 135)

Tutkimuseettisesti on tärkeää, että haastateltavat tietävät, mihin haastatteluja käytetään ja miksi tutkimusta tehdään. Haastateltavien pitää osallistua haastatteluun vapaaehtoisesti. Tämä tutkimus on tehty eettisiä ohjeistuksia noudattaen. Haastateltavilta kysyttiin halukkuutta osallistua tutkimukseen ja heille kerrottiin, mihin tarkoitukseen tutkimus tulee. Ennen haastattelua kävin vielä haastateltavien kanssa läpi sen, että he eivät ole tunnistettavissa tutkimuksen raportista.

Henkilötietolaki määrittelee arkaluotoisiksi asioiksi mm. uskonnollisen ja seksuaalisen suuntautumisen, rikoksia, terveydentilaa tai sosiaali-
tuuksia koskevat kysymykset. Omien asioidensa arkaluontoisuuden määrittelee kui-

tenkin jokainen tutkittava itse. Toiselle esimerkiksi poliittinen tai uskonnollinen vakaumus eivät ole arkoja aiheita, kun taas jollekin toiselle näistä puhuminen julkisesti olisi vaivaannuttavaa. Tutkijan tulisi antaa tutkittavan / tutkittavien itse määritellä se, mikä kenellekin on arkaluontoista ja kunnioittaa tätä. Haastattelu tilanteissa tutkijan on tuolloin osattava itse huomioda tutkittavan reaktio, mikäli tämä vaikuttaa vaivaantuneelta tai kiusaantuneelta. (Kuula 2011, 136–138.)

Tutkittaessa arkaluontoisten asioiden käsittelyä ammatillisessa kohtaamisessa on hyvä ottaa huomioon erilaiset valta-asetelmat. Vuorovaikutuksessa valta-asetat vaihtelevat jatkuvasti riippuen tilanteesta ja henkilöistä. Tutkittavan ja tutkijan kohtaamisessa on kuitenkin aina kyse institutionaalisesta vuorovaikutuksesta, vaikka tilanteesta olisikin pyritty luomaan hyvin epämuodollinen. Vaikka valta-asetat saattavatkin vaihdella on tutkijalla kuitenkin lähtökohtaisesti suurempi valta kuin tutkittavalla, koska hän tilannetta ohjaa. (Kuula 2011, 139.)

Osallistuva tutkimus on suunniteltu sosiaalityöhön tutkimukseen. Sen tarkoitus on toimia voimaannuttavana ja näin se on periaatteiltaan sosiaalityön kanssa samankaltainen. Osallistuvalla metodilla on mahdollisuus päästä sisälle tutkittavien kokemusmaailmaan ja näin saada aikaan luottamuksellinen hierarkia. Arkaluontoisistakin asioista puhuminen helpottuu, kun tutkija koetaan olevan ”osana tutkimusta”, ei vain ulkopuolinen tarkkailija. (Smith 2009, 82)

Laadullisen tutkimuksen tekee luotettavaksi sen läpinäkyvyys. Tutkijan tulee perustella toimensa kaikissa tutkimusvaiheissa. Tutkimuksesta tulee tulla ilmi se, miten aineisto on kerätty ja analysoitu. Tässä tutkimuksessa haastateltavat on valittu yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden kanssa. Haastatteluista ei ilmene haastateltavien henkilöllisyys. Tutkimuksessa pyrin kokoajan järjestelemään teemoja siten, ettei tekstin informaatiota katoa ja näin halusin varmistaa tutkimuksen laadun. Sisällön analyysi perustuu tulkin-

taan ja päättelyyn. Keskeistä on, että pyrin mahdollisimman tarkasti löytämään haastateltavien kertomuksista oleellisen tiedon ja raportoimaan saamani tiedot mahdollisimman tarkasti tässä raportissa.

6. TUTKIMUSAINEISTO JA ANALYYSI

Analyysissä olen pilkkonut kokoamani aineiston neljään eri pääteemaan sosiaalisen tuen eri muotojen perusteella. Näitä teemoja ovat siis tiedollinen tuki, aineellinen tuki ja palvelut, sekä emotionaalinen tuki. Näiden teemojen lisäksi olen käsitellyt valvontakäytäntöjä sosiaalisen tuen näkökulmasta.

6.1 Valvontakäytännöt

Haastatteluissa keskustelin nuorten kanssa valvontakäytännöistä. Kaikki nuoret kertoivat, että valvojan kanssa on valvonnan alussa käyty läpi valvonnan tavoitteet ja sisällöt. Nuoret kertoivat osallistuneensa valvonnan suunnitteluun ja pitivät tätä tärkeänä asiana. Neljä nuorista kertoivat myös, että tapaavat valvojaansa kerran kuukaudessa, ja että valvonnan alussa tapaamisia oli tiiviimmin. Yksi nuorista kertoi yhteydenpitoa olevan kahdesti kuukaudessa, toinen yhteydenpito hoidetaan puhelimitse, koska nuori asuu hankalan matkayhteyden päässä. Nuoret itse pitivät tätä hyvänä tapaamistiheytenä. Muuta sovittua yhteydenpitoa valvojaan ei nuorten kertoman mukaan ollut. Ainoastaan yksi haastatelluista kertoi, että joskus valvojan kanssa soittelevat ja vaihtavat kuulumisia. Kaikki haastateltavat kertoivat, että mikäli tapaavat valvojansa ”sattumalta” esimerkiksi kaupungilla, jäävät aina juttelemaan tai vähintäänkin tervehtivät. Mielestäni tämä kertoo valvojan ja valvottavan luottamuksellisista väleistä.

”Kyl me tos just enne jouluuki soiteltii ja toivoteltii hyvät joulut” (H2)

”Se jää kyl ain jutteele ku se näkee, vaiks sil olis joskus varmaa kiirekki, ni silti se jää” (H3)

Kuten jo aiemmin on todettu, sosiaalista tukea otetaan vastaan paremmin henkilöltä, josta pitää. Valvontatyö on tertiääritason sosiaalista tukemista, joten

tuen vastaanottaminen saattaa olla haastavaa. Tämän vuoksi myös valvontatyössä valvojan ja valvottavien avoimien ja hyvin välien merkitys on suuri.

Kaksi nuorista kertoi tapaavansa valvojaansa aina toimistotiloissa, kolme kertoi käyvänsä joko toimistolla tai kahvilassa. Nuoret eivät kertomansa mukaan pidä tärkeänä sitä, missä tapaamiset ovat.

”Ei sil mitää merkityst oo, paikka ku paikka periaattees” (H2)

”Ei sil oo merkitys, iha sama mulle” (H4)

Kaikki nuoret kertoivat olleensa mukana tekemässä valvonta-ajan suunnitelmaa. Nuoret itse pitivät osallistumisestaan tärkeänä. Itse uskon, että tämä vaikuttaa osaltaan siihen, että nuoret ovat valvontaansa sitoutuneita.

”Kyl me ollaa ain yhdes mietitty, et mitä me tehdää ja et mitä juttui tai et lopetetaaks joku juttu vai onks siit hyötyy mul ja et onks siin jotain järkee” (H3)

”On niit käyty läpi ja emmää varmaa ees kävis tällai jos mul vaa laitettais jotai tehtävii mut mää en uskos et niist oli mitää hyötyy” (H5)

Toisaalta osa nuorista oli haastatteluissa sitä mieltä, että heidän ei kuulukkaan päästä liikaa päättämään valvontansa sisällöstä. Tämä nousi esille kahdessa haastattelussa. Uskon tämän kertovan siitä, että nuori luottaa valvojansa ammattitaitoon ja uskoo tämän toimivan hänen parhaakseen.

”Yhes ne (tehtävät) ollaa yleens valittu, emmä niit yksi oo saanu kyl päättää, mut ei mun varmaan kuulukkaan saada” (H4)

”Kyl mä niist oo vähä saan päättääkki, mut toisaalt kai se (valvoja) sit kans tiätää mitä mu kans kantsii tehä” (H2)

Haastatteluissa tuli myös esille, että valvonnan sisältöön vaikuttaa nuoren saama tuomio ja rikostausta. Neljälle haastatellulle tuomio oli tullut päihteisiin liittyvistä rikoksista. Näissä tapauksissa valvonnassa käytiin paljon läpi päihteisiin liittyviä asioita (kts. luku 11.3). Yhdellä haastateltavalla rikokset olivat erilaisia omaisuusrikoksia, eikä hänellä ollut ongelmallista päihteiden käyttöä. Tässä tapauksessa hänen valvontansa keskittyi lähinnä rikoskeskusteluihin.

”No sellasii rikoksist pois ja sellasii mis o jotain ympyröit mis mennää rikoksist pois. Emmää tiä niitte oikeet nimee” (H3)

Nuoret pitivät erityisen tärkeänä sitä, että heidän yksilölliset tarpeensa otettiin huomioon valvontaa suunniteltaessa. Suunnitelmissa oli nuorten mukaan otettu huomioon myös se, jos he saivat vastaavan tyyppistä tukea jonkun muun palvelun kautta.

”Ei mun kans niist päihteist tarvi jauhaa, en mää mitään päihteit ees käytä” (H3)

”Mul on se jälkihuoltotyöntekijä, se oli mukan ku valvontaa suunniteltii, tehtii samal se jälkihuoltosuunnitelma. Siin sit sovittii, et kuka hoitaa mitäki. Se on just hyvä sillai.” (H4)

Nuoret kertoivat haastatteluissa paljon valvontakäytännöistä. He pitivät tärkeänä sitä, että heitä oli kuultu asiassa. Valvontakäytännöissä ei haastattelijan perusteella vaikuta olevan eroja. Kaikilla nuorilla valvonta oli alkanut tiiviimmillä tapaamisilla joita oli sitten harvennettu. Kaikkien kanssa oli käyty läpi valvonnan tarkoitus ja tehty yhdessä suunnitelmaa valvonnan sisällöstä. Nuorten omat toiveet ja tarpeet oli otettu huomioon valvonnan suunnittelussa. Nuoret sopivat tapaamiset yleensä puhelimitse tai seuraava kerta sovittiin tapaamisen yhteydessä. Tapaamispaikkaa nuoret eivät pitäneet merkityksellisenä, kaikki kertoivat puhumisen olevan yhtä helppoa niin toimistotiloissa kuin muuallakin.

Haastatteluissa tuli esille se, että valvonnassa olevat nuoret tuntevat toisiaan ja keskustelevat asioista keskenään. Tämän vuoksi on tärkeää, että käytännöt ovat kaikille vähintäänkin samantyyppiset, vaikka suunnitelma tehdäänkin jokaiselle yksilöllisesti.

”Mun moni kaveriki käy tual krimis ja kyl sil aikalail samallai nää jutut taitaa men” (H4)

”No ei me näist ny sillai kavereitte kans puhut. Mut sen (valvojan) kans kyl joskus puhutaa mu kavereist. Mää joskus oo sanonukki sil (valvojalle) et sen tarttis soittaa jollekki, ku ei se muist koska pitäs tul” (H5)

Tutkielmassani halusin selvittää myös sitä, kokevatko nuoret valvonnan lisärangaistuksena, vai sellaisena sosiaalisena tukena, jota sen olisi tarkoitus olla. Tätä selvitin kysymällä asiaa suoraan nuorilta, sekä pyytäen nuoria kertomaan omin sanoin, mitä valvonta heidän mielestään on.

”No ei se ny mikään rangaistus oo, kaukana siitä.” (H3)

”Se on sellast mukavaa höpöttelyä, kiva siä o käyd.” (H1)

”Emmä sitä sillai rangaistuksen pidä. Mää aatelen et sua halutaa pitää mukan täs yhteiskunnas et sä pystysit elää.” (H4)

Yksi nuorista kertoi käyvänsä usein toimistolla vain ”moikkaamassa” valvojaansa. Mielestäni tämä kertoo siitä, nuorella ja valvojalla on erittäin hyvä suhde, eikä tämä nuori ainakaan pidä valvontatapaamisia pakollisena pahana.

6.2 Tiedollinen tuki

Tiedollinen eli informatiivinen tuki tarkoittaa tiedon antamista ja jakamista. Tiedollinen tuki sisältää erilaista tietoa sekä neuvoja ja ehdotuksia, esimer-

kiksi jonkun ongelman ratkaisemiseksi. Tiedollinen tuki pitää sisällään ohjausta ja neuvontaa. (Ahlfors 2009, 40.) Tiedolliseksi tueksi olen tässä tutkielmassa yhdistänyt myös päihdekeskustelut sekä nuoren rikoksiin ja tuomi-oihin liittyvät keskustelut, koska kokemukseni mukaan nuoret eivät välttämättä aina ymmärrä saamiensa tuomioiden merkitystä. Päihteillä taas on suuri vaikutus nuorten rikoskäyttäytymiseen, joten päihteistä puhuminen nuorten kanssa on tärkeää (kts. luku 4.2).

Haastatteluissa kolme nuorista kertoi saaneensa valvonnan alussa tietoa siitä, mitä tuomio ja sen sisältämä valvonta tarkoittavat. Yksi haastateltu kertoi valvonnan jatkuneen jo niin kauan, ettei enää muista mitä alussa oli. Myös toinen nuori sanoi, ettei muista tarkkaan, mutta uskoi että hänelle olisi kerrottu. Kaikki haastatellut kertoivat valvojansa selittäneen heille tarkasti tuomion ja ohjannut siinä, miten mahdolliset korvaukset ja sakot tulisi suorittaa. Haastatteluissa nousi esille nuorten kokemukset rikosoikeusjärjestelmästä. Kaksi nuorista kertoi tutkintavankeuden olleen pysäyttävä ja pelottavakin kokemus. Yksi nuorista koki hyvin tärkeänä, että hänelle tuttu valvoja kävi häntä tapaa-massa vankilassa, rauhoitteli ja selvensi mistä on kyse.

”Kyl ko se (valvoja) sin vankilaa sit tuli ja sen kans sai rauhas jutel, ni kyl se oloo joteski paransi. Jakso taas vähä aikaa. Eikä siä kukaa muu sillai käynykkää.” (H3)

”Sil (valvojalle) voi kyl sit soittaa ja kysyy jos jotai o” (H4)

”Tietotaitoo ainaki tulee enempi, mut sitä vaa, et osaaks sitä käyttää sitä tietotaitoo mitä siält saa.” (H5)

Päihteisiin liittyvää ohjausta kaikki nuoret kertoivat saaneensa jonkin verran. Määrä oli riippuvainen siitä, oliko nuorella valvonnan aikana aktiivinen päihdeongelma. Neljä viidestä haastateltavasta kertoi valvonnan aikana vähentäneensä päihteiden käyttöönsä runsaasti. Yksi haastateltava kertoi, että oli lopet-

tanut päihteet käytännössä kokonaan. Hän kertoi saaneensa tuomion huumausaineen käyttörikoksista ja huumausainerikoksista. Hän kertoi tutkintavankeuden olleen käännekohta asiassa.

”Sit tuli se pamaus, mää olin kolme päivää ja kolme yötä tutkintavankeudes. Siä oli aikaa sit miettii vähä asioit. Siä mää sit pääti, et nyt tää loppuu. Mut sit mun tarvii vaihtaa kaikki kaveritki, siit vanhast porukast o kaikki muut viä samal polul” (H1)

Myös toinen nuori kertoi tutkintavankeuden vaikuttaneen päihteiden käyttöön vahvasti.

”Ku o kolme viikkoo 16-vuotiaan tutkintavankeudes, ni kyl sitä alkaa miettii et onks täs mitää järkee. Se laukas mul sellase lievä psykoositila ja vieläki mää pelkää sellaisii suljettui paikkoi. Alkaa heti ahdistaa jos joku laittaa ove kii.” (H2)

Valvonnalla nuoret kertoivat olleen vaikutusta päihteiden käyttöön jonkin verran. Yksi nuorista kertoi, että käytti aiemmin alkoholia sekä kannabista päivittäin, nyt valvonnan aikana käyttö on vähentynyt noin kertaan viikossa. Tiedolliseen tukeen liittyvät päihdekeskustelut olivat nuoren mukaan vaikuttaneet hänen käyttöönsä. Päihdekeskusteluissa annetaan oikeaa tietoa päihteiden vaikutuksista esimerkiksi mielenterveyteen. Tarvittaessa nuoria ohjataan myös päihdepalvelujen piiriin. Tutkielmassani nuorten ystäväpiirin vaikutus rikoskäyttäytymiseen ja erityisesti päihteiden käyttöön, nousi esiin useaan kertaan. Kaikki nuoret kertoivat haastatteluissa, että omissa ystäväpiireissään päihteiden käytön oleva yleistä ja usealla päivittäistä. Nuorten vertaisryhmät nousevat esiin sekä rikoskäyttäytymistä selittävässä teorioissa, että tutkielmani tuloksissa.

”Kyl sitä alkaa sit vähä ajattelee eri taval, ku niist ain jauhetaa.” (H2)

Yksi haastatelluista kertoi, että päihdekeskustelut hänen kanssaan ovat turhia, koska hänellä on itsellään aiheeseen liittyvät vahvat periaatteet. Tästä huolimatta hän kertoi päihteiden käyttönsä vähentyneen selvästi valvonnan aikana.

”Se menee sellaseks vankkäämiseks, eikä kukaa sellast viitti. Mä aattelen niist (huumausaineista) mitä haluun ja toiset saa aatel mitä halua. Ei se must sen huonompaa ihmist tee.” (H5)

Yksi nuorista kertoi rankasta päihdehistoriastaan. Hän kertoi haastattelussa käyttäneensä muun muassa alkoholia, lääkkeitä, kannabista, amfetamiinia ja subutexia. Hän kertoi, että hänet oli otettu huostaan päihteiden käytön ja niihin liittyvän rikollisuuden seurauksena. Hän kertoi myös, että vaikka osa hänen rikoksistaan olikin omaisuusrikoksia, liittyivät ne aina välillisesti päihteisiin.

”No rahaa niihi o aina tarvinnu ja sit oon koittanu hakee apteekkeist huumavii lääkkeit.” (H4)

Valvonnan vaikutusta päihteiden käyttönsä kyseinen nuori ei osannut eritellä. Kertoi laitossijoituksen tapahtuneen samaan aikaan valvonnan aloittamisen kanssa, joten uskoi sijoituksen vaikuttaneen siihen enemmän.

”Kyl seki (valvonta) o ollu osatekijä, mut enempi se ku ollu siä laitokses, pystyy olee tosi hyvi kuivil.” (H4)

Päihdehoitoon nuoret eivät kertomansa mukaan olleet valvonnan aikana saaneet ohjausta, vaikka toisilla päihteiden käyttö olikin hyvin runsasta. Päihteiden käyttö oli kuitenkin valvonnan aikana vähentynyt vaikka nuoret eivät sitä suoraan valvonnasta saamaansa tukeen yhdistäneetkään. Nuoret saivat kuitenkin valvojaltaan tietoa päihteiden vaikutuksesta ja myös siitä, että hoitoa on tarvittaessa saatavilla.

”On mul joskus tost a-klinikast puhuttu, mut kyl ei mul ny sellast ongelmaa oo” (H5)

Tiedollisen tuen merkitys valvonnassa näyttäisi olevan kohtalaisen suuri. Kertomansa mukaan nuoret pitivät saamaansa tietoa oikeana ja luottivat sen totuudenmukaisuuteen. Haastatteluissa jäi käsitys, että varsinkin ne nuoret, jotka eivät olleet muiden palvelujen piirissä, kysyivät helposti neuvoa omalta valvojaltaan. Nuoret pitivät tärkeänä sitä, että valvoja on helposti tavoitettavissa ja häntä on helppo lähestyä.

6.3 Aineellinen tuki ja palvelut

Aineellinen tuki ja palvelut tarkoittaa esimerkiksi vastuun jakamista eri tilanteissa. Tässä tutkielmassa käsittelen aineellista tukea sellaisena palveluna, joka auttaa nuorta samaan aineellista tukea. Tämä tarkoittaa käytännössä tukemista käytännön asioissa ja niiden hoitamisessa. Se sisältää käsin kosketeltavaa apua ja palveluita. Aineellinen tuki on esimerkiksi auttamista asunnon hankkimisessa, taloudellisen tuen piiriin ohjaamisessa ja ajan antamista. (Ahlfors 2009, 38.)

Ahlforsin (2009) tutkimuksessa aineellisen tuen muotoja olivat asuminen, raha, lääkitys ja ravinto. Myllykankaan tutkimuksessa rahalla tarkoitettiin sosiaaliturvaetuksia, kuten kuntoutus-raha, nuoren kuntoutusraha, vammaistuki ja sairaspäiväraha. Asumisen tuella tarkoitettiin lastenkotiasumista, tukiasumista, asumisen rahallista tukemista sekä lähipiirin tarjoamaa asumisen tukemista. (Ahlfors 2009, 48–49.)

Aineellinen tuki ei varsinaisesti kuulu valvontaan, valvojalla ei ole mahdollisuutta tukea valvottavaa taloudellisesti eikä esimerkiksi myöntää toimeentulotukea. Aineellista tukea haastateltavat nuoret saivat sosiaalitoimistosta, esimerkiksi omalta jälkihuoltotyöntekijältään. Tässä tutkielmassa aineellinen tuki ymmärretään ohjaukseksi aineelliseen tukeen liittyvissä asioissa. Haastatteluissa kartoitin tätä kysymällä nuorilta saavatko he valvojaltaan ohjausta työhön tai koulutukseen liittyvissä asioissa ja onko valvoja käynyt heidän kanssaan hoitamassa asioita esimerkiksi sosiaalitoimistossa. Aineellista tukea

nuoret kertoivat saavansa myös omalta lähipiiriltään. Tällä he tarkoittivat lähinnä rahan lainaamista kaverilta.

Haastatteluissa neljä viidestä haastateltavasta kertoi vanhempien olevan edelleen vahvasti mukana elämässä. Nuoret kokivat vanhempien tuen tärkeänä. Nuoret kertoivat saavansa vanhemmiltaan erityisesti aineellista tukea. Yksi haastateltava asui vanhempiensa luona.

”Mää oo täs ny asunu ku mul ei ny just oo töit. Se o niil (vanhemmille) iha okei, ne o oikeestaa aika ilosii ko ne o niinku saanu poikas takas” (H1)

”Mee porukoilt mää joskus lainaan rahaa, tai lainaan ja lainaan... emmää niit takas maks” (H2)

Yksi nuorista kertoi olleensa töissä, mutta tällä hetkellä työttömänä. Hänellä on kuitenkin ammatillinen koulutus, joten hänen taloudellinen tilanteensa oli hänen kertomansa mukaan kohtalainen. Yksi nuorista opiskeli ammattikoulussa ja yksi suoritti peruskoulua. Kaksi nuorista oli vailla koulutus- tai työpaikkaa. Koulutuksiin ja työelämään ohjaaminen olisi valvonnassa kuitenkin mahdollista, vaikka se ei haastatteluihin osallistuneille nuorille juuri ollutkaan ajankohtaista. Koulu- tai työelämään integroituminen on tärkeää syrjäytymisen ehkäisyä.

Haastatteluissa kaksi nuorista kertoivat käyneensä valvojansa kanssa sosiaalitoimistossa. Molemmat nuorista pitivät tätä hyvin tärkeänä tuen muotona.

”Joo, itseasis me käytii siä aikuissosiaalityöntoimistos just saman päivän ku mää täyti 18. Helpottu siin kai ny asiat ku meni sin sen oman valvoja kans. Emmä mitään olis todellakaa osannu sossun kans löpperrel, mut ku se (valvoja) istu vieres, autto ja saneli, ni alko sitä sit iteki oppii et millai asioit hoidetaa.”(H2)

”Ei se oo ny just ajankohtast, mut kyl se iha varmaa tulis jos mä pyytäisin” (H3)

Koulutukseen ja työnhakuun liittyvää ohjausta kukaan haastatelluista nuorista ei kokenut tarvitsevänsä. Kaksi sai ohjausta sosiaalitoimen kautta. Haastattelujen perusteella jää käsitys, että mikäli nuori ei ole valmiiksi minkään palvelujen piirissä, on hänen vaikea saada apua asioiden hoitamisessa. Toisaalta nuoret auttavat palvelujen hakemisessa toisiaan.

”Mun kaikki kaverit saa sitä toimeentulotukea ja neki sit joskus sanoo et mitä niihi lappuihi voi laittaa” (H2)

”Mul ei oo ollu tänä vuonna pal yhtää poissaoloi, siis jos vertaa niinku vaik viime vuotee” (H2)

”No on se ny hianoo ku o oikeesti niinku ammatti” (H1)

Vaikka valvonta ei tarjoakaan perinteistä aineellista tukea, on tämän tyyppisellä ohjaavalla tuella kuitenkin merkitystä nuoren hyvinvointiin. Kun valvoja on tuttu ja hänet tavoittaa helposti, on häneltä helppo pyytää apua juuri palvelujen hakemiseen. Haastatteluissa ei tullut esille, että tapaamisissa olisi ollut mukana nuorten läheisiä. Kaikki nuoret kyllä kertoivat keskustelevänsä valvojansa kanssa esimerkiksi parisuhteistaan tai vanhemmistaan, mutta yhteisiä tapaamisia he eivät kokeneet tärkeiksi. Muita viranomaisia tapaamisiin osallistui nuorten kertoman mukaan vaihtelevasti.

6.4 Emotionaalinen tuki

Emotionaalinen tuki tarkoittaa toisesta ihmisestä välittämistä, tämän kannustamista ja arvostamista. Tukija kehuu ja rohkaisee henkilöä, jota haluaa tukea. Emotionaalista tukea voivat olla myös empatia ja rakkaus. Emotionaalisen tuen avulla voidaan lujittaa itseluottamusta, vastuunottoa ja auttaa ratkaisujen tekemisessä. Se tarkoittaa myös mahdollisuutta ilmaista ja jakaa tunteita. Tunnetilojen jakaminen helpottaa oloa ja vapauttaa ajatuksia muille asioille. Emotionaalinen tuki on toinen toistensa jaksamisesta huolehtimista.

Emotionaalisen tuen voidaan ajatella myös koostuvan puhumisesta, kannustamisesta, tunteesta, että hyväksytään omana itsenään. (Kumpusalo 1991, 14; Ahlfors 2009, 41–42.) Tämä hyväksyntä nousi esiin monissa tekemissäni haastatteluissa.

Emotionaalisen tuen merkitys korostui haastatteluissa yllättävän paljon. Emotionaalisen tuen määrää selvitin tutkielmassani kysymällä siitä, kertovatko nuoret valvojalleen henkilökohtaisista asioistaan esimerkiksi parisuhteistaan tai murheistaan. Kysyin myös uskovatko nuoret valvojansa olevan ”heidän puolellaan” ja kokevatko he valvojansa auttavan heitä. Kaikki nuoret kertoivat valvojansa persoonan vaikuttavan valvonnasta saatavaan emotionaaliseen tukeen.

”Sen kans voi puhuu iha mist vaa, se o siit hyvä, ettei se tuomitte ketää.”
(H3)

”Emmää tiä onks se mu puolellani, mut ei se ny vastaakaa oo. Kai se o. Siis mu puolel.” (H3)

”Kyl mä sen tiä, et se mun parast ajattelee, sillai et mää pysysi täs yhteiskunnas mukan” (H2)

Nuoret kokivat tärkeäksi myös sen, että valvojan tavoitti helposti. Haastatteluissa nousi esiin käsitys siitä, että tavoitettavuus on osoitus siitä, että valvoja pitää valvottavastaan huolta. Nuoret kertoivat, että heidän valvojansa ”soittelee perään” jos heitä tavoiteta. Haastateltavat eivät pitäneet soittelua kontrollintina, vaan kokivat, että valvoja pitää heistä kiinni ja on aidosti heidän puolellaan.

”Kyl se sillai haluu, et mää saan tän homman hoidettuu, ei kai sitä muute kiinnostas.” (H1)

”Sen kans o sit helppo sopii ku se sit soittaa ain perää jos mää vaiks myöhästy” (H5)

Yksi haastattelemistani nuorista kertoi ”koko sukunsa olleen rikollisia”. Hän kertoi myös oman valvojansa tuntevan paljon hänen perhettään ja sukuaan. Tässä tapauksessa nuori piti tärkeänä sitä, että valvoja ei tuominnut häntä hänen taustansa tai perheensä historian vuoksi. Nuori toi esille sen, että valvojan on helpompi ymmärtää hänen toimintaansa ja sitä, että omasta mielestään hän on toteuttanut oman ennusteensa.

”Me ny puhutaa kyl paljo sit niistäki (nuoren sukulaiset). Se kato tuntee ne varmaa kaikki niinkun työs puolest. Se o kyl sillai hyvä, et sit se niinko ymmärää muaki vähä eri taval.” (H2)

”Mitä muutakaa mää ny voisi sit tehdä. Kaikki me ollaa tälläsii” (H2)

Emotionaaliseen tukeen liittyvä ymmärtäminen tuli esille muissakin haastatteluissa. Haastatteluissa nuoret käyttivät tässä yhteydessä termejä ”ymmärtää” ja ”tajuu”. Nuoret kokivat tärkeäksi sen, että valvoja ymmärsi heitä, ja erottivat tästä kuitenkin sen, että valvoja olisi hyväksynyt heidän rikolliset tekonsa.

”Kyl se ny tajuu, ettei tätä nii vaa lopetet, vaiks välil haluiski” (H3)

”Mää tiä ettei se halua et mää tekisi enempää rikoksii, mut kyl se jollai tapaa sit kuitesti ymmärtää, et miks mu jutut o tällai menny. Ku se tuntee mu kavereit ja sitä sukuu” (H2)

Myös kannustaminen on osa emotionaalista tukea. Haastatteluissa osa nuorista puhui myös kannustamisesta ja pitivät sitä tärkeänä, vaikka eivät termiä ”kannustaminen” suoranaisesti käyttäneetkään. Haastatteluissa tuli kuitenkin esille, että nuoret pitivät sitä, että heidän asioistaan kyseltiin ja oltiin kiinnostuneita, kannustamisena ja kokivat tämän positiiviseksi asiaksi.

”Se (valvoja) ain sit kehuuki ku o saanu jonku jutu tehtyy. Niinku koulus vaiks” (H4)

”Ain se muistaa kysyy noist työjutuist. Se kyl oikeesti toivoo et mää pääsisi ny töihi.” (H1)

Vaikka sosiaalista tukea otetaankin helpommin vastaan läheisiltä, voi valvojan kanssa olla helpompi puhua esimerkiksi rikoksiin ja tuomioihin liittyvistä asioista. Valvojan ja valvottavan välillä ei kuitenkaan ole sen tyyppistä tunnesidettä, kuin lapsen ja vanhempien.

”Kyl se tunteen koko mu elämä, parempi varmaa ku mu isä tai äiti.” (H3)

”Mee porukat kyl tiätää nykyää kaikki mu jutut ja tukee mua kans kaikes. Se valvoja kans me silti puhutaa nää rikosjutut ja sellaset, ku emmää sit niist haluaa porukoitte kans puhuu. Ne o jo tarpeeks niist kärsiny.” (H1)

Haastatteluissa nousi esille se, miten tärkeänä nuoret pitivät sitä, että valvoja ei tuomitse heitä. Nuoret kokivat saavansa itse arvostusta ja arvostivat myös valvojaansa. Mielestäni tästä arvostuksesta kertoo hyvin yhden haasteltavan kertomus omasta valvojastaan.

”Se on sellanen mafiamamma, kaikki tuntee sen ja se tuntee kaikki. Siinä se kulkee käsilaukku heiluen ja moikkailee kaikille narkkareillekin. Ja jos joku sen käsilaukun joskus veis, sitä ettis koko Pori. Oikeesti.” (H3)

Haastatteluissa emotionaalinen tuki nousi selvästi tärkeimmäksi tuen muodoksi. Sosiaaliseen tukeen liittyvä arvostus ja kannustaminen nousivat yllättävänkin paljon esiin. Toisaalta nuoret vaikuttivat vähättelevän kannustuksen merkitystä, toisaalta taas nostivat sen esiin.

”Kyl se sit kehuuki ko saa vaiks noit tenttei läpi. Kyl mää sil noist koulujutuist kerro, ei mua oo muute paljoo kehattu” (H2)

”On se ny kiva ku se sanoo niinku suaraa, kyl ain hyväkki jutut.” (H1)

Nuorten kannustaminen antaa heille uskoa omiin mahdollisuuksiinsa muuttaa elämäänsä. Kehujen ja kannustuksen saaminen aikuiselta voi olla heille ainutlaatuista joten sen merkitystä ei tule väheksyä.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmani tarkoituksena oli selvittää kokevatko nuoret ehdolliseen vankeusrangaistukseen kuuluva valvonnan sosiaalisena tukena. Tätä selvitin haastatteleamalla nuoria valvonnassa olevia rikoksentekijöitä. Kaikilla nuorilla oli erilainen rikoshistoria, toisille valvonta oli ensimmäinen, toisilla oli takanaan useampia tuomioita. Haastateltavat olivat myös eri vaiheissa valvontaa, jollakin se oli juuri alkanut ja toinen oli ollut valvonnassa jo pitkään. Pidin tätä kuitenkin tutkielmani kannalta hyvänä asiana, koska sain esille mahdollisimman monenlaisia kokemuksia.

Nutbeam (1984) määrittelee sosiaalisen tuen olevan sitä tukea, jota yksilölle tarjotaan, jotta hän selviäisi vaikeista elämäntapahtumista. Rikosten ja niistä saadun tuomion voidaan katsoa olevan nuorelle negatiivinen elämäntapahtuma, johon sosiaalista tukea tulee tarjota. Yhtäältä tutkielmaani haastattelemani nuoret vähättelivät tekemiään rikoksia, mutta toisaalta he myös korostivat, että rikokset olisi kannattanut jättää tekemättä.

Sosiaalisen tuen merkitys valvonnassa nousi esiin haastatteluissa. Kumpusalon (1991) mukaan sosiaalisen tuen välittymiseen vaikuttavat sekä tuen saajan henkilökohtaiset ominaisuudet ja elämäntilanne että itse koettu tuen tarve. Valvonnassa nuori ei voi itse valita sitä, ottaako hän tukea vastaan. Hän voi kuitenkin vaikuttaa siihen, mikä tyyppistä tukea hänelle tarjotaan ja miten hän itse siihen suhtautuu. Jos nuori kokee itse tukea tarvitsevansa, välittyy tuki hänelle paremmin. Vangelistin (2009) mukaan väärin suunnattu sosiaalinen tuki saattaa olla jopa haitaksi. Myös tämä tukee sitä ajatusta, että nuoren toiveet valvonnan sisällöstä tulisi ottaa huomioon vaikka valvonta onkin tuomio rikoksesta.

Mikkola (2009) esittää sosiaalisen tuen olevan sanallista tai sanatonta viestintää, jossa tuen saajaa tuetaan hänen olleessa epävarmassa tilanteessa. Tämä näkökulma nousi esiin myös haastatteluissa. Nuoret pitivät tärkeänä sitä, että

tiesivät voivansa pyytää valvojalta apua ja tukea tilanteisiin, joissa kokivat olevansa epävarmoja, kuten asioinnissa sosiaalitoimistossa.

Valvontakäytännöt näyttäisivät olevan hyvinkin samanlaiset kaikilla haastatelluilla. Valvontatyö on hyvin menetelmäkeskeistä, mutta se, mitä menetelmiä kenenkin kanssa käytetään, näyttää tutkielmani mukaan olevan yksilöllistä. Itse uskon siihen, että kun nuoret ovat saaneet itse olla mukana suunnittelemassa valvonnan sisältöä ja kokeneet voineensa siihen vaikuttaa, sitoutuvat he työskentelyyn hyvin. Nuoret olivat hyvin perillä siitä, mitä valvonta heidän kohdallaan tarkoittaa. He myös saivat omalta valvojaltaan tietoa tuomiostaan. Nuorten kanssa oli myös keskusteltu siitä, miten usein valvojaa tavataan ja miten tapaamiset toteutetaan. Timo Harrikarin (2010) tutkimuksessa todetaan valvontatapaamisten tiiviyn riippuvan valvonnan pituudesta ja nuoren sen hetkisestä elämäntilanteesta. Runsaasti päihteitä käyttäviä tavattiin harvemmin, tuolloin muun tyyppinen yhteydenpito taas lisääntyi. Omassa tutkielmassani tämä ei korostunut, mutta tämä saattaa johtua siitä, että yhdelläkään haastateltavallani ei ollut akuuttia päihdeongelmaa. Kaikilla oli myös asunto.

Useiden tutkimusten mukaan (Muncie 199; Kivivuori & Salmi 2005; Harrikari 2010) runsas päihteiden käyttö lisää rikosalttiutta suuresti. Harrikarin mukaan alkoholin käyttöön liittyvä rikollisuus kuuluu nuorten valvottavien perusproblematiikkaan. Huumausaineiden käyttö ja sekakäyttö lisäksi kärjistävät ongelmia. Myös tässä tutkielmassa päihteillä näyttää olevan suuri vaikutus rikoskäyttäytymiseen. Tämä tukee ajatusta siitä, että nuorten päihteiden käyttöön tulisi puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Päihteiden käytön vähentämisellä on positiivinen vaikutus nuoren elämänlaatuun.

Väkiparran ja Marttusen (2009) tutkimuksessa selvitetään valvontakäytäntöjä Suomessa. Tutkimukseen haastatellut nuoret eivät tienneet mitä oma tuomio tai rangaistus käytännössä tarkoittavat. Tämä ei näyttäisi toteutuvan omassa tutkielmassani. Nuorille oli valvonnan alussa selitetty valvonnan tarkoitus ja heidän kanssaan oli käyty läpi myös tuomiota. Tämä siis vaikuttaisi riippuvan valvojasta ja hänen tavastaan tehdä töitä nuoren kanssa. On myös mahdollista,

että koska omaan tutkielmaani valikoitui nuoria, jotka halusivat tulla haastatelluiksi tästä aiheesta, ovat he valveutuneempia asian suhteen.

Tutkielmassani halusin kuulla nuorten ajatuksia siitä, pitävätkö he valvontaan määräämistä lisärangaistuksena vai sellaisena sosiaalisena tukena, jona itse haluan valvonnan ymmärtää. Tutkimussuunnitelmaa tehdessäni minulla oli olettamuksena, että nuoret pitäisivät valvontaa rangaistuksena, mutta tämä oletamus osoittautui vääräksi. Kukaan haastattelemistani nuorista ei ajatellut valvonnan olevan rangaistus. Myös aiempien tutkimusten mukaan (Väkiparta & Marttunen 2009) nuoret pitävät sakkoja kovempaa rangaistuksena kuin ehdollista vankeutta.

Sosiaalityölle ominainen kontrollin ja tuen kaksoisrooli tulee esiin myös valvontatyössä. Kontrollin osuutta valvonnassa olevat nuoret eivät kuitenkaan tunnu pitävän huonona asiana, vaan haastattelujen perusteella näyttää siltä, että kontrollin osuutta ei edes huomioida. Kontrollin voidaan nähdä olevan epäsuoraa tukea, jossa toivottua muutosta estäviä tekijöitä rajoitetaan tukvilla toimilla. Tuki taas voidaan nähdä epäsuorana kontrollina, joka rajoittaa ei-toivottuja malleja ja prosesseja. Kontrollia saatetaan lisätä, mikäli tuen ei katsota olevan riittävää. (Arnkil & Eriksson 1996, 202.)

Valvontasuhteessa on kuitenkin huomioitava, että valvojan ensisijaisena tehtävänä on valvoa, että valvottava suorittaa rangaistuksensa. Valvojalla on siis työnsä puolesta eriarvoinen asema suhteessa valvottavaan. Tämän vuoksi on mielestäni tärkeää, että valvoja löytää valvottavastaan ne voimavarat, joita tukea, jotta valvojan rooli tukijana vahvistuisi. Nutbeam (1984) esittää sosiaalisen tuen määrän määrittävän enemmänkin sen mukaan, millaista tukea yhteisö on valmis tarjoamaan, kuin sen mukaan, mitä tuettava on valmis ottamaan vastaan.

Lastensuojelun työskentelyn nuoren rikoksentekijän kanssa, pitäisi olla nuorta tukevaa, ei tuomitsevaa. Nuorille tulisi olla mahdollista tarjota avo-
huollon tukitoimia ja sosiaalista tukea. Leimaamisteorian (kts. luku 6.5.4) mukaan nuoren leimaaminen ”rikolliseksi” saattaa lisätä rikosten tekemistä.

Tällöin nuori alkaa toteuttaa sitä ennustetta, joka hänelle on asetettu. Tämä nousi esiin myös omassa tutkielmassani. Yksi haastattelemistani nuori koki tehneensä rikoksensa koska hänen henkilökohtaisessa elämässään tapahtui rikosten tekoaikanaan suuria muutoksia. Hän uskoi, että muuttunut tilanne johti ”tyhmyysiin” ja nyt hän suorittaa rangaistuksensa ja aloittaa elämänsä ”puhtaalta pöydältä”. Neljässä haastattelussa nousi esiin nuorten käsitys itsestään rikollisena. Näissäkin kaveripiiri tuntui vaikuttuvan vahvasti nuorten käsityksiin itsestään. Leimaamisteoria mukaan nuoren ”leimaaminen rikolliseksi” saattaa lisätä rikoskäyttäytymistä.

Nuorista, joita haastattelin tutkielmaani, ainoastaan yksi kertoi, että hänellä ei ole ollut koskaan asiakkuutta lastensuojelussa. Muilla haastateltavilla oli joko juuri päättynyt asiakkuus tai asiakkuus oli voimassa joko sijais- tai jälkihuollossa. Lastensuojelun työntekijän ja valvojan yhteistyö nousi esille haastattelussa. Aiemmissa tutkimuksissa (Marttunen & Väkiparta 2009) kerrotaan lastensuojelun sosiaalityöntekijän toimimisesta yksityisvalvojana olevan hyviä kokemuksia. Sosiaalityöntekijällä on mahdollisesti suhde valvottavaan ja sosiaalityöstä saatu työkokemus helpottaa valvontatyötä. Oman tutkielmani mukaan valvoja ja mahdollinen lastensuojelun työntekijä tekivät yhteistyötä, mutta vaikka nuorella olisi ollutkin oma sosiaalityöntekijä, ei tämä toiminut yksityisvalvojana. Tässä toiminnassa siis näyttäisi olevan erilaisia käytäntöjä.

Osa haastatelluista arvioi toiselle paikkakunnalle muuton olevan ainoa mahdollisuus päästä irti rikollisesta ystäväpiiristä ja näin myös rikoksista. Haastattelemanuoret olivat kuitenkin jo tehneet paljon rikoksia ja itse uskon, että heidän kohdallaan ystäväpiirin aiheuttama paine ajaa tekemään rikoksia. Ryhmäkäyttäytymisen merkityksen nuoret tunnistivat haastattelujen perusteella hyvin. Useassa eri yhteydessä nuoret totesivat porukassa tehdyn ”tyhmyyksiä” ja ajautuneensa joihinkin tekoihin kavereiden yllyttämänä. On kuitenkin huomioitava, että nuoret saavat vertaissuhteistaan myös paljon sosiaalista tukea. Korkiamäen (2013) mukaan nuorten toverisuhteet tulisi nähdä enemmän positiivista tukea antavina kuin riskikäyttäytymistä lisäävänä tekijänä. Tässäkin tutkielmassa nousi esille se, miten nuoret saavat toisiltaan neuvoja esimerkiksi etuuksien hakemisessa.

Nuorten valvonta ajoittuu usein aikaan, jolloin nuori aikuistuu ja alkaa kiinnittyä aikuisuuden instituutioihin, kuten työelämään ja alkaa mahdollisesti perustaa omaa perhettä. Valvontatyöllä nähdään olevan tärkeä rooli nuorten tukemisessa instituutioihin kiinnittymisessä ja tätä kautta syrjäytymisen ehkäisyssä. (Harrikari 2010.) Myös omassa tutkielmassani tuli esille koulun suuri merkitys nuoren elämässä. Ne nuoret, jotka kertoivat haastatteluissa olevansa opiskelemassa, pitivät sitä tärkeänä ja vaikuttivat olevan ylpeitä onnistumisistaan koulussa. Kouluissa tarjottavat erityiset tukitoimet, kuraattori- ja psykologipalvelut voivat osaltaan vähentää nuoren syrjäytymisriskiä. Nuorelle ei saisi myöskään olla mahdollista pudota turvaverkoston läpi ja erityisesti nivelvaiheiden tukea tulisi tiivistää niin, että yksikään esimerkiksi peruskoulun päättävä ei voisi jäädä ilman koulutus- tai työpaikkaa.

Sosiaalisen tuen muodoista haastatteluissa korostui tiedollinen tuki ja erityisesti emotionaalinen tuki, johon kuuluu tuettavan arvostaminen. Albrechtin (1994) mukaan sosiaalinen tuki käsitteenä kuvaa yksilön ja lähiyhteisön välistä suhdetta ja erityisesti sitä, miten yksilö voi kokea saavansa arvostusta lähiyhteisöltään. Nuoret kertoivat useaan eri kertaan, miten tärkeältä heistä tuntui se, miten valvoja ei tuominnut heitä ihmisinä, vaikka ei heidän kaikkia tekemisiään hyväksynyt. Haastatteluissa tuli esille se, että kun nuoret kokivat saavansa arvostusta, pystyivät he myös arvostamaan muita.

Tutkimusten mukaan (Oljemark 2013; Vangelisti 2009) sosiaalista tukea vastaanotetaan mieluummin henkilöltä, josta pitää ja jonka kanssa vuorovaikutus toimii muutenkin. Tämä asia nousi esiin tutkielmassani useaan kertaan. Tutkielmani tulokset kertovat, että valvonta on haastattelemieni nuorten kokemusten mukaan juuri sen tyyppistä sosiaalista tukea kuin sen mielestäni tulisi ollakin. Ennen haastatteluja uskoin, että nuoret kokisivat valvonnan myös kontrolliksi, mutta tämä ennakko-oletus osoittautui vääräksi. Nuoret tapasivat omaa valvojaansa mielellään, kokivat tämän auttavan heitä ja olevan heidän tukenaan.

Tutkielmani perusteella nuorten kokemukset valvonnasta ovat hyvin positiivisia. Uskon kuitenkin, että myös muunlaisia kokemuksia löytyisi jos haastatteluihin saataisiin osallistumaan kaikki valvonnassa olevat. Itse ajattelen, että kun nuorilta kysyttiin halukuutta osallistua tutkimukseen, halukkaita olivat paljolti ne nuoret, jotka hoitavat valvontansa hyvin ja ne joilla kokemukset ovat positiivisia. Esimerkiksi sellaisten nuorten, joilla on akuutti päihdeongelma, eivät välttämättä olisi edes tavoitettavissa haastatteluihin.

8. POHDINTA

Nuoren elämän jakaminen suojaaviin tekijöihin ja riskitekijöihin ei ole aivan mustavalkoista. Toisella sama riskitekijä saattaa olla toisella suojaava tekijä. Tieto suojaavista ja riskitekijöistä on kuitenkin tärkeää suunniteltaessa rikollisuutta ehkäiseviä ohjelmia ja suunnitellaan sitä, miten nuoren rikoksen tekijän uusia rikoksia voidaan ehkäistä. Itse uskon, että myönteiset elämäntapahummat kantavat nuorta pitkälle. Haastattelujen perusteella nuoret eivät pidä esimerkiksi ajo-oikeudesta ajamista erityisen vakavana rikoksena, jos rikoksena ollenkaan. Vaikka haastatteluissa nousi esiin nuorten vähättelevä suhtautuminen joihinkin rikoksiin, yksikään haastateltava ei kuitenkaan sanonut, että olisi saanut tuomionsa aiheetta. Yksikään haastatelluista nuorista ei myöskään sanonut tehneensä rikoksia, koska olisi kokenut tulleen kohdelluksi yhteiskunnassa epäoikeudenmukaisesti. Yksikään ei myöskään kokenut että olisi tehnyt rikoksia ”rikastuakseen”.

Kuten aiemmassa todetaan, nuoren sosiaalinen selviytyminen on monen asian summa. Itse uskon siihen, että nuoren syrjäytymisen ehkäisy tulee aloittaa jo lapsuuden perheen auttamisesta. Syrjäytymisuhan ensimmäisiä vaiheita ovat vaikeudet kotona ja koulussa. Syrjäytymisen ehkäisyssä tulisi työskentely nuoren kanssa aloittaa jo mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Koulupoissaoloihin ja rajattomaan käytökseen tulisi puuttua voimakkaammin. Tämä vaatii kuitenkin työskentelyä koko nuoren perheen kanssa, ei pelkästään nuoren. Valvonnassa olevan nuoren sosiaalinen tukeminen on erityisen tärkeää, jotta rikoskierre saataisiin katkaistua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Helnen (2002) väitöskirjaa lukiessani aloin pohtia syrjäytymisen käsitettä yleensä. Helne kyseenalaistaa sen, halutaanko syrjäytyneet edes liittää enää yhteiskuntaan osallisiksi, vai halutaanko yhteiskunnassa pitää syrjässä. Kah-tia jakautuvassa yhteiskunnassa ei edes haluttaisi parantaa huono-osaisten asemaa. Ei haluttaisi nähdä syrjäytymisen ilmiönä johtuvan yhteiskunnan ris-tiriidoista vaan nähdään asia niin, että syrjäytyminen tuottaa ongelmia yhteis-kunnalle. (Helne 2002, 88.)

Itse haluan ajatella, että alaikäinen nuori ei ole vielä syrjäytynyt. Nuori saattaa olla riskissä syrjäytyä ja elää syrjäytymisuhan alla. En halua uskoa, että hyvinvointiyhteiskunnassa on varaa olla panostamatta nuoriin niin, etteikö heidän asemaansa haluttaisi parantaa. Pohdin myös sitä, kokeeko nuori vielä itseään syrjäytyneeksi, vaikka yhteiskunta hänet niin määrittelisikin. Rikollinen elämäntapa on määritelty yhdeksi syrjäytymisen muodoksi. En kuitenkaan halua ajatella, että alle 21-vuotias nuori voitaisiin vielä määritellä ”elämäntaparikolliseksi”.

Tutkielmani tulokset vahvistivat sen, että nuorisoriikollisuuden syyt ovat moninaiset ja valvonnasta saatavalla sosiaalisella tuella pystytään vaikuttamaan nuoren tulevaisuuteen. Tämä antaa tukea pohdintaan siitä, mikä voisi ehkäistä rikollisuuteen ajautumista tai ainakin vähentää uusinta rikollisuutta. Riskitekiäjiä oli havaittavissa jo ennen syntymää ja vauva-aikoina. Tämä vahvistaa omaa ajatustani siitä, että lapsiperheiden varhainen tukeminen on erityisen tärkeää. Perheväkivallalla ja vanhempien alkoholin käytöllä oli havaittavissa selvä yhteys nuoren rikoskäyttäytymiseen. Näihin asioihin tulisi yhteiskunnan puuttua riittävän ajoissa vahvistamalla lapsiperheille suunnattuja palveluja.

Yksi tärkeimmistä tuen muodoista on varhainen puuttuminen. Jo ensimmäinen näpistys, oli se arvoltaan kuinka pieni tahansa, on otettava vakavasti. Ruotsin sosiaaliministeriön teettämän tutkimuksen mukaan, perhettä tukeva sosiaalityö ja nuorille suunnatut kongitiivis-behavioraaliset ohjelmat vähentävät nuoren uusintarikollisuutta eniten. Erilaisten seikkailuohjelmien, tukihenkilöiden ja sovittelun on myös todettu vähentävän uusia rikoksia. Sitä vastoin niin sanotuilla kurileireillä ei ole vaikutusta ja rangaistuksilla pelottelu suorastaan lisää rikollisuutta. (Kivivuori & Aaltonen 2009, 56.)

Itse uskon siihen, että nuori tarvitsee rinnalla kulkijan, aidon ihmisen, joka on tavoitettavissa ja tukena. En usko, että ankarammat rangaistukset vähentävät rikollisuutta. Uskon, että nuorisoriikollisuutta voidaan vähentää rikoksia tekevien nuorten elämänlaatua parantamalla.

LÄHTEET

- Ahlfors, Jaana (2009) Lastensuojelutyöntekijöiden sosiaalinen tuki. Epävirallisen ja virallisen sosiaalisen tuen kartoitus työntekijöiden näkökulmasta. Tampereen yliopiston Porin yksikkö. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80598/gradu03559.pdf?sequence=1>
- Ahonen, Timo, Torppa, Minna, Määttä, Sami & Eklund, Kenneth (2013) Ovatko oppimisvaikeudet uhka hyvinvoinnille? Teoksessa Jukka Reivinen & Leena Vähäkylä (toim.) Ketä Kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, Pertti (1994) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, Pertti (2001) Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Yliopistokustannus.
- Albrecht, Terence & Adelman, Mara (1987) Communicating social support: A theoretical perspective. Teoksessa Terence Albrecht & Mara Adelman (toim.) Communicating social support. Newbury Park: Sage
- Albrecht, Terence, Burlson, Brant & Goldsmith, Daena (1994) Supportive communication. Teoksessa Mark Knapp & Gerard Miller (toim.) Handbook of interpersonal communication. Thousand Oaks: Sage.

- Antonucci, Toni (2001) Social Support, Psychology of. Teoksessa Smelser, Neil & Paul Baltes, (toim.). International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences 20. Oxford: Elsevier.
- Arnkil, Tom & Eriksson, Esa (1996) Kenelle jää kontrollin mustapekka – kortti? Sosiaalitoimisto verkostoissaan. Stakes. Tutkimuksia 63.
- Burleson, Brant, Albrecht, Terrance, Goldsmith, Daena & Sarason, Irwin (1994) Introduction: The Communication of Social Support. Teoksessa Brant Burleson, Terrence Albrecht & Irwin Sarason (toim.). Communication of Social Support. Messages, Interactions, Relationships, and Community. London: Sage.
- Cobb, Sidney (1976) Social support as a moderator of life stress. Psychosomatic medicine, vol 38(5) 301-311.
- Cohen, Sheldon & Syme, Leonard (1985) Social support and health. USA: Academic press.
- Deufel, Maila & Montonen, Elisabeth (2010) Onnistunut imetys. Duodecim: Helsinki.
- Gottlieb, Benjamin & Bergen, Anne (2009) Social support concepts and measures. Journal of psychosomatic research 69, 511–520.
- Ellonen, Noora (2008) Kasvuyhteisö nuoren turvana. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto.
- Ellonen, Noora & Korkiamäki, Riikka (2005) Sosiaalinen pääoma lasten ja nuorten näkökulmasta. Teoksessa Pertti Jokivuori (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Minerva-kustannus.

- Ellonen, Noora, Rostila, Ilmari, Korkiamäki, Riikka, Kääriäinen, Juha, Kivivuori, Janne & Salmi, Venla (2008) Koulu ja paikallisyhteisö nuoren tukiverkostona. *Yhteiskuntapolitiikka* 73:3, 287–289.
- Elonheimo, Henrik. (2010) Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. Turku: *Annales Universitatis Turkuensis* C299.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1999) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Haapasalo, Jaana (2006) Kasvuympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisorikollisuus, Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221: Helsinki.
- Harrikari, Timo (2006) Lastensuojelu rikollisuuteen reagoimisena – rikos lastensuojelun kentässä. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisorikollisuus, määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221: Helsinki 265–268.
- Harrikari, Timo (2010) Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta, toimijat, prosessit ja sisällöt. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 2/2010.
- Helne, Tuula (2002) Syrjäytymisen yhteiskunta. *Stakes tutkimuksia* 123.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2001) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- House James & Umberson, Debra & Landis Karl (1988) Structures and Processes of Social Support. *Annual Review of Sociology* 14, 293–318.

Livari, Juhani (1996) Osattomuudesta rangaistavaksi. Nuorista rikoksentekijöistä nuoruuden alakulttuuriteorian valossa. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 2/1996: Helsinki.

Jokela, Markus (2006) Perimä ja ympäristö antisosiaalisuuden kehityksessä. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisorikollisuus, Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221: Helsinki, 197-118.

Kananen, Jorma (2014) Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kivivuori, Janne (2009) Syrjäytymisen määrittelyä. Teoksessa Janne Kivivuori (toim.) Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus, Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94: Helsinki, 3-4.

Kivivuori, Janne (2006) Nuorisorikollisuuden sosiologiset selitykset. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisorikollisuus, Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221: Helsinki 161–178.

Kivivuori, Janne (2008) Rikollisuuden syyt. Helsinki: Nemokustannus.

Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko (2009) Vaikuttavuustutkimus. Teoksessa Janne Kivivuori (toim.) Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus, Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94: Helsinki, 52-54.

- Kivivuori, Janne (2005) Nuoret rikoksentekijöinä, uhreina ja kontrollin kohteina 1995-2004. Teoksessa Venla Salmi ja Janne Kivivuori (toim.) Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995-2004, teemana sosiaalinen pääoma. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214: Helsinki.
- Koivula, Meeri (2002) Ohitusleikkauspotilaiden pelot, ahdistus ja sosiaalinen tuki. Acta universitatis Tamperensis; 875, Tampere.
- Korkiamäki, Riikka (2013) Kaveria ei jätetä. Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa. Acta universitatis Tamperensis 1307.
- Kumpusalo, Esko (1991) Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka, aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Laine, Matti (2008) Syy palaa kriminologiaan? Yhteiskuntapolitiikka 73 (2008) 2; 223–224.
- Lappi-Seppälä, Tapio (2006) Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsingin yliopisto: Helsinki.
- Lappi-Seppälä, Tapio & Kivivuori, Janne (2007) Rikollisuustilanne 2006, rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214: Helsinki.
- Lavikainen, Hanna (2009) Nuorten alkoholin juomiseen liittyvä riskikäyttäytyminen. Teoksessa Venla Salmi (toim.) Nuorten rikoskäyttäytyminen, nuorisoriikollisuuskyselyn tuloksia 1995-2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 246: Helsinki.

- Linnakangas, Ritva & Suikkanen, Asko (2004) Varhainen puuttuminen mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä. Helsinki.
- Manninen, Marko (2013) Koulukotiin sijoitettujen nuorten psykiatrinen oirekuva ja ennuste. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tutkimuksia 112: Tampere.
- Marttunen, Martti & Keisala, Hertta (2007) Nuorisorangaistus I. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 230: Helsinki.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152448/230_Marttunen_Keisala_2007.pdf?sequence=2
- Marttunen, Martti & Keisala, Hertta (2007) Nuorisorangaistus II. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 231: Helsinki.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152449/231_Keisala_2007.pdf?sequence=2
- Mikkola, Leena (2006) Tuen merkitykset potilaan ja hoitajan vuorovaikutuksessa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, humanististen tieteiden laitos; 66.
- Muncie, John (1999) Youth and Crime a critical introduction. London: Sage.
- Oljemark, Johanna (2013) Huomioidaanko nuorten näkökulma syrjäytymiskeskustelussa? Ajankohtaiskatsaus nuorten syrjäytymistä käsittelevään tutkimukseen. Janus 21.(1) 59–67.
- Pohjola, Anneli (2001) Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Teoksessa Minna Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 20: Helsinki.

- Raunio, Kyösti (2006) *Syrjäytyminen, Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia*. Helsinki: Soste.
- Saarikkomäki, Elsa (2010) *Nuoriin kohdistuva poliisikontrolli kyselytutkimuksen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 106*: Helsinki.
- Salmi, Venla (2007) *Helsingin nuoret rikosten tekijöinä 2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedoksiantoja 73*: Helsinki.
- Salmi, Venla, Suonpää, Karoliina & Virtanen Miialiila (2015) *Nuorisori-
kollisuus. Teoksessa Tapio Lappi-Seppälä & Janne Kivivuori
(toim.) Rikollisuustilanne 2014, rikollisuus ja seuraamusjärjes-
telmä tilastojen valossa. Oikeuspolitiikan ja kriminologisen ins-
tituutin katsauksia 4/15* Helsinki.
- Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällön
analyysi*. Helsinki: Tammi.
- Savolainen, Jukka, Hinkkanen, Ville & Pekkarinen, Elina (2007) *Lasten ri-
kolliset teot ja niihin puuttuminen. Tutkimus alle 15-vuotiaina
poliisin tietoon tulleista rikoksentekijöistä Helsingissä. Oikeus-
poliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 76* Helsinki:
21–30.
- Smith, R. *Doing social work research*, (2009) Maidenhead: Open university
press.
- Stephenson, Martin & Giller, Henry & Brown, Sally (2007) *Effective practice
in youth justice*. Devon: Willan Publishing.
- Vangelisti, Anita L. (2009) *Challenges conceptualizing social support. Jour-
nal of Social and Personal Relationships*. 26 (1), 39–51.

Varto, Juha (1992) Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Väkiparta Hanna & Marttunen Matti (2009) Valvonta nuorten rangaistuksena. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 95: Helsinki.

Sähköiset lähteet:

Oikeusministeriön internetsivut: <http://www.oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/rikosasiat/seuraamukset/sakko.html>. Viitattu 15.2.2016

Rikosseuraamuslaitoksen internetsivut: Valvonnan sisältö <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamukset/ehdonalainenvapaus/valvonnansisalto.html>. Viitattu 26.11.2015

Terveysten- ja hyvinvointilaitoksen internetsivut: <https://www.thl.fi/fi/web/paatoksenteko-talous-ja-palvelujarjestelma/lainsaadanto/rikos-ja-riita-asioiden-sovittelu>

LIITE 1

Haastattelurunko

Haastattelun teemat:

Taustakysymykset

- Ikä
- Sukupuoli
- Kauanko valvontasi on kestänyt?
- Paljonko on vielä jäljellä?
- Onko tämä ensimmäinen saamasi tuomio?
- Onko tuomioita tulossa lisää?
- Tiedätkö kaikki tuomiosi?

Valvontatapaamiset

- Oletko ollut mukana suunnittelemassa valvonnan sisältöä? Jos olet, niin miten?
- Kuinka usein tapaat valvojaasi?
- Miten tapaamiset sovitaan?
- Onko tapaamisten lisäksi muuta yhteydenpitoa?
- Missä yleisimmin tapaat valvojaasi?
- Onko tapaamisilla ollut mukana läheisiäsi?
- Missä mieluiten tapaisit valvojasi?
- Koetko paikalla olevan merkitystä?
- Onko tapaamisia jäänyt välistä?
- Jos on niin mitä sitten on tapahtunut?

Opiskelu / työ

- Onko sinua valvonnan aikana ohjattu työn- / opiskelupaikan haussa? Jos on niin miten?
- Millaiseksi olet tämän kokenut?
- Käyttekö yhdessä virastoissa? Työkkärissä, Kelassa, sossussa...?
- Saatto valvojaltasi neuvoja esim. raha-asioiden tms. käytännön asioiden hoitamisessa?

Päihteet

- Onko kanssasi keskusteltu päihteistä?
- Onko päihteiden käyttösi erilaista kuin ennen valvontaa?
- Voitko puhua asiasta avoimesti valvojasi kanssa? Jos et, niin mikset?
- Oletko kokenut tarvitsevasi apua päihteidenkäytön vähentämiseksi?
- Vaikuttaako valvonta päihteiden käyttöösi?

Elämänhallinta

- Millaiseksi koet elämäntilanteesi nyt? Onko erilainen kun valvonnan alkaessa? Jos on, niin miten?
- Mitä toivoisit valvontatapaamisilta?
- Koetko valvojasi auttavan sinua?
- Onko valvojasi ”sinun puolellasi”?
- Puhutko valvojasi kanssa esim. perheasioistasi?
- Puhutko valvojasi kanssa henkilökohtaisista asioistasi?

Valvonta kokemuksena

- Koetko valvonnan hyödylliseksi sinulle?
- Harmittaako tapaamisiin lähteminen?
- Koetko valvonnan ”lisärangaistuksena”?